

Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävät pedagogiset menetelmät

Alle esiopetusikäisten lasten ryhmissä
työskentelevien varhaiskasvatuksen
opettajien ja erityisopettajien näkökulma

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagogisen varhais- ja
nuorisokasvatuksen ja perhetyön
polku
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Taiju Linna
Mira Virolainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

LINNA, TAIJU
VIROLAINEN, MIRA:

Vieras- ja monikielisten lasten
suomen kielen kehityksen
tukemisessa käytettävät pedagogiset
menetelmät
Alle esiopetusikäisten lasten
ryhmissä työskentelevien
varhaiskasvatuksen opettajien ja
erityisopettajien näkökulma

Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen ja perhetyön polun
opinnäytetyö, 57 sivua, 31 liitesivua

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö tehtiin Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluille. Sen aiheena on vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävät pedagogiset menetelmät. Toimeksiantajana toimi Lahden kaupunki.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten eri pedagogisia menetelmiä ja järjestelyjä hyödynnetään vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa. Tutkimus rajattiin neljään päiväkotiin, joissa on prosentuaalisesti eniten vieras- ja monikielisiä lapsia. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävien pedagogisten menetelmien hyödynnettävyydestä ja toimivuudesta. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen, eli kvalitatiivisen opinnäytetyön menetelmien mukaisesti.

Aineistonkeruumenetelmänä oli sähköinen kyselylomake. Opinnäytetyön avulla saimme selville, että suomen kielen kehitys kuuluu päiväkodeissa laajasti kaikkeen toimintaan, ja sitä toteutetaan arjen tilanteiden lomassa. Kielen kehityksen tukemiseen liittyy monia pedagogisia keinoja, mutta paljon vieras- ja monikielisiä lapsia sisällään pitävissä ryhmissä suomen kielen kehitys koetaan myös haastavana. Opettajat pyrkivät parhaansa mukaan vastaamaan vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tarpeisiin.

Asiasanat: monikulttuurisuus, suomi toisena kielenä (S2) -opetus, monikielinen lapsi, vieraskielinen lapsi, osallisuus, ryhmäytyminen, pedagogiset menetelmät, suomen kielen kehitys

Lahti University of Applied Sciences

Bachelor's degree in social services

LINNA, TAIJU

VIROLAINEN, MIRA:

The pedagogical methods used in support of the development of Finnish language with foreign-language children

Point of view of kindergarten teachers and special education teachers working with children under the age of pre-school

Bachelor's Thesis in Social Services, option in social pedagogy for work with children and young people, 57 pages, 31 pages of appendices

Autumn 2017

ABSTRACT

This thesis was made for early childhood education services of city of Lahti. The topic of the thesis is the pedagogical methods used in the support of the development of Finnish language with foreign-language and multilingual children. The mandator was city of Lahti.

The aim of this thesis was to clarify how different pedagogical methods and arrangements are used in support of the development of Finnish language with foreign-language and multilingual children in early childhood education. The research was restricted to four kindergartens with the highest percentage of foreign-language and multilingual children in city of Lahti. The purpose of the thesis was to produce information about the usefulness and functionality of the pedagogical methods used in development of Finnish language with foreign-language and multilingual children. This thesis was executed by using qualitative research methods.

The method of collecting information was an online inquiry. With this thesis we uncovered that the development of the Finnish language is a part of all activities and is fulfilled in day-to-day action in kindergartens. The execution of support of the development of the Finnish language is performed with multiple pedagogic methods but is also considered as a challenge in groups with a lot of foreign-language and multilingual children. Teachers do their best to react to the needs of development in the Finnish language with foreign language children.

Key words: multiculturalism, Finnish as a second language education, multilingual child, foreign language child, participation, grouping, pedagogic methods, supporting of Finnish language development

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TAVOITE, TARKOITUS JA TOIMEKSIANTAJA	3
2.1	Tavoite ja tarkoitus	3
2.2	Toimeksiantaja ja organisaatio	4
3	MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS	5
3.1	Monikulttuurisuuskasvatus varhaiskasvatuksessa	5
3.2	Pedagogiset menetelmät osana varhaiskasvatusta	8
3.3	Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen varhaiskasvatus	10
3.4	Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä Lahdessa	11
4	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT	13
4.1	Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma	13
4.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	14
4.3	Lapsikeskeinen varhaiskasvatus	15
5	VIERAS- JA MONIKIELINEN LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA	17
5.1	Osallistuminen, osallisuus sekä ryhmäytyminen	17
5.2	Suomi toisena kielenä - opetus	19
5.3	Suomen kielen kehityksen tukeminen	20
5.4	Monikulttuurisen lapsen kotoutumisen tukeminen	21
6	LAADULLINEN TUTKIMUSMENETELMÄ	23
6.1	Opinnäytetyön kohderyhmä ja rajaus	23
6.2	Laadullisen tutkimuksen rakenne opinnäytetyössä	23
6.3	Aineistonkeruumenetelmä	24
6.4	Sisällönanalyysi	28
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	31
7.1	Monikulttuuriset lapsiryhmät päiväkodeissa	31
7.2	Pedagogiset menetelmät ja haasteet lapsiryhmissä	37
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
9	POHDINTA	49
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävien pedagogisten menetelmien kartoittaminen. Aihetta on selvitetty alle esiopetusikäisten lasten varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkökulmasta. Toimeksiantajana toimi Lahden kaupunki. Opinnäytetyö rajattiin neljään Lahden kaupungin päiväkotiin, joissa esiintyy prosentuaalisesti eniten vieras- ja monikielisiä lapsia.

Opinnäytetyössä käytetty vieras- ja monikielinen lapsi tarkoittaa lasta, jonka äidinkieli ei ole suomi. Tällöin osaksi lapsen varhaiskasvatusta tulee suomi toisena kielenä (S2) –opetus, mikä on näkyvissä varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa. Monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet ja kulttuurit nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen arkea. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 47.)

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska vieras- ja monikieliset lapset ovat nykyään varhaiskasvatuksessa arkipäivää. Merkittävä osa monien vieras- ja monikielisten lasten varhaiskasvatuksen tuen tarpeista liittyy suomen kielen oppimiseen ja käyttämiseen. Suomen kielen kehityksen tukeminen ryhmissä, joissa on paljon vieras- ja monikielisiä lapsia, vaatii pedagogista osaamista ja suunnittelua.

Opinnäytetyö on laadullinen, ja sen tavoitteena on selvittää, mitä eri pedagogisia menetelmiä hyödynnetään vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa ja minkälaisissa tilanteissa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sähköistä Webropol -kyselylomaketta. Kyselyyn sai vastata itsenäisesti tai samassa ryhmässä työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan tai erityisopettajan kanssa. Vastauksia saatiin yhteensä 14. Kyselyn tuloksista saatiin tietoa siitä, minkälaisia pedagogisia menetelmiä ja järjestelyjä hyödynnetään vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa sekä missä osa-alueissa koetaan haasteita.

Monikulttuurisuus on globaalin maailman valttikortti. Monikulttuurinen varhaiskasvatus on rikkaus, jossa yhdistyvät eri kulttuurien ominaisuudet: se tarjoaa lapselle varhaisessa vaiheessa kokemuksia kulttuurista, etnisyydestä sekä kielistä. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ei ole ainoastaan vieras- ja monikielisille lapsille tarkoitettua, vaan jokainen siihen osallistuva lapsi hyötyy siitä. (Halme & Vataja 2011, 43–44.)

Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukeminen koskettaa koko lapsiryhmää. Se tuo mukanaan pedagogista osaamista, jonka avulla päivähoidon arkea ja toimintaa avataan lapsille puheen lisäksi erilaisin keinoin. Opinnäytetyö tuo esiin, minkälaisia keinoja hyödynnetään päiväkodeissa, joissa vieras- ja monikielisiä lapsia on verraten paljon. Työn tuloksia on mahdollista hyödyntää suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävien pedagogisten menetelmien hyödynnettävyyden kehittämiseen sekä varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien tukemiseen S2-opetuksessa.

Varhaiskasvatuksessa kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus nähdään voimavarana ja jokaisen lapsen perusoikeutena. Lasta kehoitetaan tutkimaan ja käyttämään kieltä. Sitä kautta lapsen kielitietoisuus omasta kielestä vahvistuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Kieli on keino tuoda julki omaa kulttuurista perimää, ja se tukee lapsen kehittyvää itsentuntoa ja identiteettiä. Kieli tukee myös lapsen ajattelun kehittymistä. (Paavola 2007, 34–35.)

Opinnäytetyö osoittaa, että Lahden kaupungissa vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehitystä tuetaan monin eri keinoin, eikä lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa ole riippuvainen suomen kielen taidoista. Suomen kielen kehittymistä tuetaan kuitenkin aktiivisesti tarjoten monipuolisesti oppimisen tilanteita kaikessa toiminnassa. Vieras- ja monikieliset lapset tuovat mukanaan ryhmään suvaitsevaisuutta ja erilaisia yhdessä oppimisen hetkiä, mutta nykyaikaiset ryhmäkoot luovat haastetta kielen kehityksen tukemiselle.

2 TAVOITE, TARKOITUS JA TOIMEKSIANTAJA

2.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena on selvittää, mitä eri pedagogisia menetelmiä ja järjestelyjä hyödynnetään vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa. Toisena tavoitteena on saada kyselyn avoimien kysymyksien avulla kerättyä tietoa siitä, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat kokevat pedagogisten menetelmien ja järjestelyjen hyödynnettävyyden suomen kielen kehityksen tukemisessa. Viimeisenä tavoitteena on vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehitykseen liittyvien haasteiden selvittäminen.

Opinnäytetyö rajattiin neljään Lahden kaupungin päiväkotiin, joissa on prosentuaalisesti eniten vieras- ja monikielisiä lapsia. Tietoa kerättiin alle esiopetusikäisten lasten ryhmissä työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkökulmasta. Sähköisen kyselylomakkeen avulla saatiin tietoa käytössä olevista pedagogisista menetelmistä.

Tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, mitkä suomen kielen kehityksen tukemista edistävät pedagogiset menetelmät ja järjestelyt ovat käytössä varhaiskasvatuksen arjessa niissä päiväkodeissa, joissa on verraten paljon vieras- ja monikielisiä lapsia. Oleellista opinnäytetyössä on, mitkä pedagogiset menetelmät ja järjestelyt ovat koettu toimiviksi ja hyödyllisiksi suomen kielen kehityksen tukemisessa.

Opinnäytetyön avulla saatiin kootuksi tietoa, jonka avulla suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävien pedagogisten menetelmien käytettävyyttä voidaan mahdollisesti tukea ja edistää Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa. Tiedon kerääminen sekä kartoittaminen on ajankohtaista ja tärkeää monikulttuurisuuden ja monikielisyyden yleisyyden vuoksi. Selvittämällä suomen kielen kehityksen toteutusta ja haasteita toimintaa voidaan kehittää. Tämä mahdollistaa entistä parempaa varhaiskasvatusta kaikille lapsille äidinkielestä ja kulttuuritaustasta huolimatta.

2.2 Toimeksiantaja ja organisaatio

Toimeksiantajana toimi Lahden kaupunki. Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen palvelupäällikkö Leena Miettinen kiinnostui opinnäytetyöstä keväällä 2017. Miettinen konsultoi aiheen tarpeellisuudesta Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä opettajaa Katja Rinnettä. Rinne toimi opinnäytetyön yhteyshenkilönä. Työstimme aiheen lopullista rajausta sekä sähköistä kyselyä yhteistyössä Rinteen kanssa. Opinnäytetyön toimeksiantosopimuksen allekirjoitti Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden palvelupäällikkö Leena Miettinen 13.10.2017. Tutkimuslupahakemuksen allekirjoitti varhaiskasvatuspalvelujen palvelupäällikkö Liisa Nurmi 27.10.2017.

Toteutimme opinnäytetyön laadullisen tutkimusmenetelmän mukaisesti hyödyntäen sähköistä Webropol-kyselylomaketta. Kyselylomakkeen avulla keräsimme laadullista tietoa alle esiopetusikäisten lasten ryhmissä työskenteleviltä varhaiskasvatuksen opettajilta sekä erityisopettajilta. Kyselyn aiheena oli vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävät pedagogiset menetelmät.

3 MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS

Pohjoismainen varhaiskasvatuspedagogiikka korostaa näkemystä, jossa lapsi on aktiivinen toimija ja tekijä. Lapsen mielipiteet ja itseilmaisu nähdään tärkeänä. Kuitenkin lapsen osallisuuteen ja ymmärrettyyn itseilmaisuun vaikuttaa kielen osaaminen. Kulttuurin normien oppiminen on lapselle tärkeää, koska muuten vaarana on syrjäytyminen. (Eerola-Pennanen 2016, 237–238.)

3.1 Monikulttuurisuuskasvatus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyössä käytämme monikulttuurisuuden käsitettä kuvaamaan eri kulttuureja sekä kielellisiä ja etnisiä ryhmiä. Tällöin kulttuuria kuvataan yhteisön tapana toimia, elää ja uskoa. Kulttuuri toimii väylänä, jonka kautta ihminen tarkastelee maailmaa. (Räty 2002, 42.)

Monikulttuurisuus-käsitettä käytetään, kun tilanteissa esiintyy rinnakkain useita eri kulttuureja sekä kielellisiä ja etnisiä ryhmiä. Monikulttuurisuutta voidaan käyttää myös poliittisena terminä hyvään tai tavoiteltuun yhteiskuntaan liittyen. (Pitkänen 2006, 67.) Paavola (2007, 45) kuvaa monikulttuurisuutta käsitteenä, josta voidaan puhua kuvailevana tai normatiivisena käsitteenä. Kuvailevana käsitteenä monikulttuurisuus kertoo, kuinka eri maissa asuu eri kansoihin kuuluvia ihmisiä, joilla on oma kulttuurinsa. Haasteena on monikulttuurisuuden käsitteen moninaisuus, jota myös Pitkänen (2006, 67) kuvaa siten, että kulttuurisessa moninaisuudessa korostuu arvojen ja erilaisuuden hyväksyminen. Ihminen kuuluu samanaikaisesti useaan eri kulttuuriseen kokonaisuuteen, laajempaan yhteiskuntaan sekä etnokulttuuriin ryhmiin. Sen sijaan normatiivisena käsitteenä monikulttuurisuus pitää sisällään ilmiöitä, kuten yksilön asenteet ja käyttäytymisen, mutta se ulottuu aina valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen politiikkaan asti (Paavola 2007, 45).

Monikulttuurisuuskasvatuksella tuetaan lapsen sopeutumista uuteen kotimaahan sekä identiteetin vahvistumista. On ensisijaisen tärkeää tukea lasta hänen omaan kulttuuriinsa kiinnittymisessä, jotta lapselle ei synny

ristiriitaisia tunteita eri kulttuureista ja kielistä. Varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuuden edistäminen tapahtuu yhteistyössä huoltajien kanssa. Ensisijainen kasvattaja on aina huoltaja, mutta yhdessä voidaan rakentaa varhaiskasvatusta, jossa monikulttuurisuus koetaan arvokkaana. (Halme & Vataja 2011, 11–12.)

Eerola ja Pennanen (2016, 240) korostavat, että ajatus monikulttuurisuuskasvatuksen takana on, että jokaiselle lapselle tarjotaan sellaiset taidot, tiedot, käsitteet, arvot sekä kielen, joita toimimiseen ympäröivässä yhteiskunnassa tarvitaan. Tavoitteena on, että vähemmistökulttuuriin kuuluvalla lapsella olisi samanlaiset edellytykset oppia kuin valtakulttuuriin kuuluvilla lapsilla. Monikulttuurisuuskasvatus pyrkii vahvistamaan vähemmistökulttuuriin kuuluvia lapsia omaksumaan valtakulttuurin piirteitä osaksi omaa identiteettiään. Sen ideaali on tarjota jokaiselle kielellisestä tai etnisestä taustasta riippumatta mahdollisuus menestyä yhteiskunnassa. (Eerola & Pennanen 2016, 240.)

Suhteiden ylläpitäminen oman kulttuurisen ryhmän sekä valtaväestöä edustavien henkilöiden kanssa kutsutaan integraatioksi. Monikulttuurisen identiteetin saavuttaminen vaatii integraation, joka muodostuu kulttuurisen osallisuuden kautta: mitä paremmin henkilö ymmärtää ja osaa omaa, sekä valtaväestön kieltä ja kulttuuria, sitä monimuotoisemman monikulttuurisen identiteetin hän voi saavuttaa. (Paavola ja Talib 2010, 65.) Parhaimmillaan monikulttuurisuuskasvatus vähentää ennakkoluuloja ja syrjintää.

Pyrkimyksenä on kasvattaa lapsista suvaitsevia, erilaisuutta hyväksyviä yksilöitä. Monikulttuurinen opetus käsittelee niin erilaisuutta kuin yhtäläisyyksiä, rikkoen ja ennaltaehkäisten stereotypioita. (Eerola-Pennanen 2016, 240.) Monikulttuurisuuskasvatus lisää lasten tietoisuutta toisista kulttuureista. Tieto ja ymmärrys ryhmän sisällä olevista kulttuuritaustoista edesauttavat yhteisöllisyyttä. (Eerola-Pennanen 2016, 241.)

Toteuttaessaan monikulttuurisuuskasvatusta kasvattajan on tärkeää tiedostaa omat arvonsa ja uskomuksensa suhteessa erilaisiin kulttuureihin. Kasvattaja vaikuttaa lapseen opettaessaan siirtäen heille omia arvojaan ja

asenteitaan. Monikulttuurisuudesta opettavan kasvattajan on keskityttävä kertomaan kulttuureista faktapohjaisesti, ei stereotyypioiden tai väärien käsitysten kautta. Kulttuureista opettavan kasvattajan tulee perehtyä erilaisiin kulttuureihin ja niiden vuorovaikutustapoihin. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on kaikkien lasten integroiminen osaksi opetusta. (Eerola-Pennanen 2016, 246–247.) Kivijärvi muistuttaa (2016, 249), että varhaiskasvatuksen tehtävänä on opettaa lapsille sekä ohjaamistilanteissa, että luonnollisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa suomen kieltä. Monikulttuurisuuskasvatuksen on myös tarkoitus tarjota vähemmistökulttuuria edustavalle perheelle tietoa oman kulttuurin tukemisen tärkeydestä sekä tarvittaessa antaa vinkkejä sen tukemiseen.

Monikulttuurinen kasvatusta ei ole tietynlainen opetussisältö tai -tapahtuma. Se on kasvatustilafilosofia ja ajattelutapa, jolle voidaan nähdä neljä tasoa: Ensimmäisellä tasolla on suvaitsevaisuus vieraita kulttuureja ja niiden jäseniä kohtaan. Toisella tasolla on muiden ihmisten ja heidän kulttuurinsa hyväksyminen, ja kolmannella niiden kunnioittaminen. Neljännellä tasolla ovat yhteenkuuluvuus, yhdenvertaisuus ja kriittisyys. (Eerola-Pennanen 2016, 243.) Paavola ja Talib (2010, 227) kiteyttävät, että monikulttuurisuuskasvatuksen periaatteena voidaan nähdä, että kulttuurinen moninaisuus koettaisiin yhteisöä rikastavana tekijänä molemmiin puolin. Siinä ei keskitytä ainoastaan opettamaan vähemmistökulttuuriin kuuluville lapsille valtakulttuurin mukaisia toimintatapoja ja asenteita, vaan avataan vähemmistöön kuuluvien kulttuuria yhtäläisillä muille lapsille. (Paavola & Talib 2010, 227.)

Monikulttuurisuuskasvatusta voidaan toteuttaa sisällyttämällä vähemmistökulttuureihin tutustumisen varhaiskasvatuksen arkeen esimerkiksi juhlapäivien, ilmiöiden, sankareiden tai perinteiden kautta. Tämä on yleinen tapa varhaiskasvatuksessa, mutta yleismaailmallisuutensa vuoksi se voi toimia stereotyyppioita vahvistavana tapana. (Eerola-Pennanen 2016, 243.) Monikulttuurisuuskasvatusta voidaan toteuttaa myös osallistavamminkin keinoin, kuten tarkastelemalla käsitteitä, kysymyksiä, tapahtumia tai teemoja liittyen vähemmistökulttuureihin yhdessä lasten kanssa. Tällainen lähestymistapa kehittää lasten kriittistä

ajattelua, ymmärrystä ja päätöksentekoa sekä reflektointitaitoja.

Osallistavalla monikulttuurisuuskasvatuksella annetaan tilaa lasten aloitteista tapahtuville projekteille, joiden avulla ymmärrys monikulttuurisesta maailmasta syvenee. (Eerola-Pennanen 2016, 244.)

Monikulttuurisen identiteetin syntymisen tavoitteena on suomalaiseseen yhteiskuntaan kotoutunut kaksikielinen ja -kulttuurinen lapsi, jolla on vahva kulttuuriperintö (Kivijärvi 2016, 250).

Monikulttuurisuuskasvatus toimii kokonaisvaltaisesti koko ryhmää sivistävänä osana varhaiskasvatuksessa. Sen avulla oppii niin henkilöstö kuin lapsetkin erilaisista kulttuureista ja niiden toimintatavoista. Näin lapset oppivat pienestä pitäen osaksi monikulttuurisen maailman jäseniksi.

3.2 Pedagogiset menetelmät osana varhaiskasvatusta

Pedagoginen osaaminen ja laadukas toiminta ovat kaiken varhaiskasvatuksen perusta. Työntekijöiden tulee nähdä ja hyödyntää ne tavoitteet, sisällöt sekä menetelmät, joilla voidaan tukea kokonaisvaltaisesti ja laaja-alaisesti lapsen kasvua ja kehitystä. Toiminnan ja toimintaympäristöjen suunnittelu tehdään aina sen hetkisen lapsiryhmän tarpeet huomioon ottaen. Monikulttuuriset ja -kieliset lapset otetaan huomioon kaikessa toiminnassa, ja oppimiseen pyritään monipuolisesti arjen tilanteissa. (Kivijärvi 2016, 252.) Myös Paavola & Talib (2010, 229–230) korostavat, että opetussuunnitelmat ja -materiaalit tulee suunnitella ja valita siten, että ne huomioivat kaikkien ryhmän lasten taustat ja lähtökohdat. Sillä on merkittävä vaikutus lasten oppimiseen ja motivaatioon. Ryhmän monikulttuurisuus tulisi ottaa huomioon kaikessa ryhmän kasvatuksessa ja opetuksessa. Kun kartoitetaan lapsen tietoja ja taitoja, kulttuuriset ja kielelliset lähtökohdat tulee huomioida testien valinnoissa ja arvioinnissa. Liian vaikea kieli voi aiheuttaa sen, että vieras- tai monikielinen lapsi ei ymmärrä tehtävää oikein ja tästä johtuen ei pysty suorittamaan sitä, vaikka hänellä olisi tehtävässä tarvittava osaaminen. (Paavola ja Talib 2010, 233.)

Kivijärven (2016, 252) mukaan on tärkeää, että vähemmistökulttuurien lasten ensikulttuuri tehdään näkyväksi päiväkodin arjessa. Kaikkia ryhmän sisällä esiintyviä kulttuureja arvostetaan, ja näin tuetaan lapsen vahvaa kulttuuriperintöä sekä kulttuuri-identiteettiä. Suomen kieltä harjoittelevaa lasta tuetaan kielellisen tuen lisäksi muilla keinoilla, jotta lapsi hahmottaa päivähoiton kulun ja toimintatavat. Kielitaidosta riippumatta lapsen täytyy pystyä osallistumaan päiväkodin toimintaan yhdenvertaisena ryhmän jäsenenä. Keskeistä on, että lapselle syntyy yhteenkuuluvuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunne. Turvallisuuden tunne toimii pohjana kaksikielisen lapsen oppimiselle. Hyvin strukturoitu arki, ja kaikkien lasten ymmärtämät arjen toiminnot jättävät tilaa ja energiaa leikille sekä oppimiselle. Työntekijät tukevat lapsen ryhmäytymistä ja suunnittelevat etukäteen, miten ryhmäytymistä toteutetaan. Lisäksi tulee varmistaa, että henkilöstöresursseja on riittävästi vieras- ja monikielisen lapsen arjen tukemisessa päivähoitosuhteen alussa. (Kivijärvi 2016, 252–254.)

Halme (2011, 87) tuo esiin, että kasvattajien tehtävä on auttaa suomen kieltä opettelevaa lasta ilmaisemaan itseään. Heidän tulee tunnistaa ja hyödyntää kielen kehitystä tukevat tilanteet joustavasti arjessa. Kasvattajien rooli on sekä pedagoginen, että kielellinen. He suunnittelevat toimintaa niin, että kaikki lapset voivat kehittyä omien lähtökohtiensa mukaisesti. Tämän lisäksi toiminnan pitäisi tukea lasten kielellistä kehitystä ja valmiuksia suomen kielen käytössä. Haasteena on yhdistää kielelliset ja pedagogiset tavoitteet toiminnassa. (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 4.) Kasvattajien tehtävä on kannustaa ja motivoida lasta puhumaan suomeksi. Kielen oppiminen tulee huomioida myös omassa kielen käytössä, mikä tarkoittaa puhumista riittävän yksinkertaisesti, jotta lapsi ymmärtää esimerkiksi saamansa ohjeet. On kuitenkin tärkeää tarjota lapselle luonnollinen kielen käytön malli, jotta lapsi oppii seuraamaan ja olemaan osana tavallista vuorovaikutusta. Lasten kanssa käytetään kuitenkin rikasta kieltä, sillä niin he oppivat suomea monipuolisesti. Kasvattajien tulee olla sensitiivisiä sen suhteen, kokeeko lapsi olevansa osana yhteisöä ja vuorovaikutustilannetta, ja tarpeen mukaan muuttaa kieltä lapsen osallisuutta mahdollistavampaan

suuntaan. Lisäksi kasvattajien tehtävä on mahdollistaa valtaväestön ja vähemmistökulttuureja edustavien lasten välisiä leikkihetkiä, jossa lapsi voi oppia suomea leikin yhteydessä. (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 5.)

3.3 Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen varhaiskasvatus

Yhdistyneitten Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus on tärkeä osa varhaiskasvatuksen perustaa. Sopimuksen tarkoituksena on turvata oikeus tasa-arvoiseen elämään ja kohteluun. (Halme & Vataja 2011, 9.) Lapsen oikeuksien sopimuksen toisen artiklan ensimmäinen kohta sanoo, että jokaisella lapsella on oikeus sopimuksen kaikkiin tunnustettuihin oikeuksiin riippumatta rodusta, ihonväristä, sukupuolesta, kielestä, uskonnosta, poliittisista tai muista mielipiteistä, kansallista, etnisestä tai sosiaalisesta alkuperästä, varallisuudesta, vammaisuudesta, syntyperästä tai mistään muusta seikasta. (Lapsen oikeuksien sopimus). Myös Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää jokaisen ihmisen tasa-arvoista kohtelua ja yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8. pykälä sanoo:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 8§.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat lain määritelmää tasa-arvoisuudesta, yhdenvertaisuudesta sekä osallisuudesta. Siinä kirjoitetaan, että tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä osallisuuden tulee näkyä kaikessa toiminnassa. Lisäksi se korostaa, että niin lasten, heidän

huoltajiensa kuin henkilöstön mielipiteillä on merkitystä. Varhaiskasvatuksessa kehoitetaan lasta olemaan juuri sellainen kuin on ja häntä tuetaan omassa kielessään ja kulttuurissaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Voidaan todeta, että monikulttuurisuuskasvatus ja suomi toisena kielenä -opetus toimivat vieras- ja monikielisten lasten yhdenvertaisuutta tukevinä keinoina varhaiskasvatuksessa. Niiden avulla varmistetaan lapsen ymmärrystä ja kartoitetaan kielen kehityksen tilannetta. Vieras- ja monikielisen lapsen osallisuus ei ole riippuvainen suomen kielen taidoista, vaan kieltä yhä harjoittelevalle lapselle tarjotaan samanlaisia osallisuuden mahdollisuuksia kuin muillekin lapsille.

3.4 Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä Lahdessa

Halmeen (2011, 89) mukaan lapsen kielen kehityksen tunteminen ja seuraaminen on tärkeää, ja tarjoaa kasvattajille mahdollisuuden huomata mahdollisia puutteita tai viiveitä kielen kehityksessä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi on Lahdessa laadittu Suunnitelma S2 (suomi toisena kielenä) -opetuksen järjestämisestä Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa. Se nähdään osana varhaiskasvatussuunnitelmaa, jonka pyrkimys on edistää vieras- ja monikielisten lasten kotoutumista sekä kielellisen ja kulttuurisen identiteetin vahvistumista. (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa 2011, 3.)

S2-opetuksen suunnitelma on kasvattajan työväline S2-opetuksen huomioon ottamisessa. Lisäksi sen tarkoitus on yhtenäistää käytänteitä Lahden kaupungin päiväkodeissa (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 3). S2-opetuksen tavoitteena on, että kaikki lapset ovat tasavertaisia ja heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia, kasvaa ja kehittyä. Osallistuminen varhaiskasvatukseen antaa moni- ja vieraskieliselle lapselle tilaisuuden oppia suomen kieltä monipuolisesti. (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 3.) Suomen kielen taito mahdollistaa lapsille parempaa osallisuutta, itseilmaisua, ymmärtämistä sekä ymmärretyksi tulemistä. Varhaiskasvatuksen S2-opetuksella pyritään

antamaan riittäviä valmiuksia kouluun siirtymiselle. (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 4).

Kasvattajan tehtävä S2-opetuksessa on motivoida lasta oppimaan ja luoda monipuolisesti mahdollisuuksia oppia ja kehittyä suomen kielessä.

Opetuksen on tarkoitus kuulua luontevasti osaksi kaikkeen

varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan toimintaan. (Suunnitelma S2-

opetuksen järjestämisestä 2011, 3.) Lisäksi sen tehtävä on tukea lapsen monikulttuurista identiteettiä sekä vahvistaa lasta monikielisenä toimijana.

(Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 4.) Osoittamalla

kiinnostusta lasten kulttuureihin vahvistetaan positiivisesti lapsen omaa

kulttuuria. Kasvattajan tulee mahdollistaa kielen oppiminen myös osana

oppimisympäristöjä käyttäen kielellistä ja kuvallista tukea, joka kannustaa

S2-lapsia oppimaan kieltä ja näin edesauttaa kielen oppimista.

(Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 5.)

Vastuu S2-opetuksen toteutumisesta on kunkin ryhmän henkilöstöllä.

Päiväkotien nimetyt monikulttuurisuusopettajat huolehtivat, että kullakin ryhmällä on riittävä tietotaso S2-lasten kanssa työskentelyyn.

(Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 10.) Lapsen oman

äidinkielen tukena ryhmissä voi käydä kiertävä kieliavustaja (Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä 2011, 11).

4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT

Varhaiskasvatussuunnitelmien avulla tavoitellaan lapsikeskeistä varhaiskasvatusta. Ne toimivat pedagogisen dokumentoinnin työvälineenä, joihin kirjataan huomioita lapsen yksilöllisistä kokemuksista, tarpeista, kiinnostuksen kohteista sekä vahvuuksista. (Rintakorpi 2014, 137.)

4.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatustlain (580/2015) 1. pykälän mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8–9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen julkaisema valtakunnallinen määräys, jonka perusteella varhaiskasvatusta toteutetaan. Se toimii paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien ohjeena. Viimeisin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on julkaistu vuonna 2016. Tällöin se on vaatinut kuntien, kuntayhtymien tai muiden palveluntuottajien tekemään uuden varhaiskasvatussuunnitelman, joka astui voimaan 1.8.2017 (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 3.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet osoittaa, miltä osin varhaiskasvatuksen toiminta on valmiiksi linjattua ja mitkä asiat jäävät kuntien, kuntayhtymien tai palveluntuottajien itse päätettäväksi. Paikallisesti päätettävät asiat tulee kuntien, kuntayhtymien tai palveluntuottajien avata omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan.

Eri kieliä ja kulttuureja edustavien lasten varhaiskasvatuksen toteuttaminen kuuluu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan paikallisesti päätettäviin asioihin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

2016, 50). Se kuitenkin velvoittaa tukemaan vieras- ja monikielisten lasten identiteetin, kielitaidon sekä itsetunnon kehittymistä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota vieras- ja monikielisille monipuolisesti tilaisuuksia oppia ja tukea lasten kotoutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttää myös lapsen oman kulttuurin ja äidinkielen tukemista mahdollisuuksien mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 47.)

4.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kunnan vastuulla on laatia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon pedagogiset painotukset ja erityispiirteet, lasten tarpeet sekä arviointi- ja kehittämistyön tulokset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9.)

Opinnäytetyössä viitattu paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, jonka uusin versio otettiin käyttöön 1.8.2017. Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti listattu osio: kielten rikas maailma. Tämä pitää sisällään lapsen kielellisen ja kulttuurillisen pedagogiikan tärkeyden. Sen tarkoituksena on vahvistaa lapsen kielellisiä taitoja ja valmiuksia kehittää kielellistä identiteettiä. Se korostaa kieltä lapsen oppimisen välineenä kuin myös sen kohteena. Lapsi käyttää kieltä itsensä ilmaisuun ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tiedostaa, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, joihin voi kuulua useita eri kieliä. Lapsen kielellisen ja kulttuurillisen kehityksen tukena on yhteistyö varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä, sekä huoltajien kanssa. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 29.)

Kielellistä kehitystä tukee varhaiskasvatussuunnitelman laaja-alainen osaaminen, johon sisältyy pedagogisia osa-alueita kuten ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintätekn-

loginen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Vieras- ja monikielisyys on osa vuorovaikutusta ja ilmaisua. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasta tutkimaan ja tutustumaan eri kulttuureihin, kieliin ja traditioihin, joiden myötä kaikki lapset pääsevät osalliseksi monikulttuurisesta maailmasta. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 14–16.)

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus on ryhmiä rikastuttava tekijä (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 36.) Lapsia rohkaistaan tutustumaan uusiin kieliin ja kulttuureihin (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 15.) Lisäksi Lahdessa on koulutettu osa varhaiskasvatuksen opettajista monikulttuurisuusosaajiksi, joiden tehtävänä on tukea henkilöstöä vieras- ja monikielisiin perheisiin liittyvissä asioissa (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 16.) Kielenkehityksen tueksi jokaiselle yli kolme vuotta täyttäneelle vieras- tai monikieliselä lapselle tehdään lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä kaksikielisyiden suunnitelma (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 36-37.)

4.3 Lapsikeskeinen varhaiskasvatus

Lapsikeskeisessä kasvatuksessa korostuu lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsi tulee nähdä yksilönä, jolla on omat ominaiset tavat oppia ja omaksua tietoa sekä taitoja. (Hytönen 2007, 15.) Varhaiskasvatuksessa on otettava lapsen etu ja tarpeet huomioon. Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukeminen on osa pedagogisesti järjestettävää toimintaa. Tämän tulee näkyä lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, joka laaditaan yhteistyössä lapsen, huoltajan ja varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Suunnitelmaan laaditut tavoitteet muodostuvat osaksi pedagogista toimintaa, jossa tulee ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurellinen ja katsomuksellinen tausta. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2016, 10.)

Se, että henkilöstö tuntee lapset yksilöinä ja ymmärtävät kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, on pedagogisen toiminnan perusta (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 9.) Lapset nähdään aktiivisina toimijoina, ja toiminnan suunnittelussa huomioidaan heidän kokemuksensa, osaamisensa sekä mielenkiinnon kohteensa.

Oppimisessa huomioidaan myös lasten kehitysvaiheet sekä kulttuuritausta. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 12.)

Lapsikeskeisen kasvatuksen periaatteiden mukaisesti toimintaa tulee järjestää huomioiden ryhmä sekä yksilöt sen sisällä. Kasvattajan täytyy ottaa huomioon se, miten erilaiset pedagogiset menetelmät ja järjestelyt hyödyttävät yksittäisiä lapsia ryhmän sisällä. Menetelmien tulee olla tarkoituksenmukaisia, mielenkiintoa herättäviä ja merkityksellisiä. (Hytönen 2007, 14.) Hytönen (2007, 14) korostaa, että herättämällä lapsen mielenkiinto voidaan valjastaa lapsesta nouseva motivaatio oppimisen lähtökohdaksi, jolloin oppiminen tapahtuu lasta kiinnostavien asioiden puitteissa sisäisen motivaation avulla.

Lapsikeskeisen varhaiskasvatuksen ajatuksena on, että lapsi toimii virikkeellisessä oppimisympäristössä, jossa hän saa kohdentaa toimimisen omien kiinnostuksen kohteiden sekä tarpeidensa pohjalta (Hytönen 2007, 6). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 29) ilmaistaan lapsikeskeinen varhaiskasvatus oppivana yhteisönä, jossa lapset ja aikuiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdessä toimiminen, kokeileminen ja oppiminen ovat varhaiskasvatuksen perustaa. Jokaisen lapsen tai aikuisen ajatukset pedagogisen toiminnan järjestämisestä otetaan huomioon.

5 VIERAS- JA MONIKIELINEN LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA

Vieras- ja monikielisestä lapsesta puhutaan silloin, kun lapsen ensimmäiseksi opittu kieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli, tai joka käyttää muita kuin edellä mainittuja kieliä kotonaan. Käytössä on myös termi maahanmuuttajataustainen lapsi. Lapsi voi olla vieras- tai monikielinen, kun ainakin toinen vanhemmista on maahanmuuttaja. (Kivijärvi 2016, 249.)

Opinnäytetyön kielellisen näkökulman vuoksi on mielekkäämpää puhua vieras- ja monikielisestä lapsesta maahanmuuttajataustaisen lapsen sijaan. Maahanmuuttajataustainen lapsi voi puhua sujuvaa suomen kieltä, jos kotona suomi on ensisijainen käytössä oleva kieli.

5.1 Osallistuminen, osallisuus sekä ryhmäytyminen

Osallistumisella tarkoitetaan sitä, että yksilö on mukana yhteisessä toiminnassa. Se voidaan nähdä sosiaalipedagogisesti niin toiminnan muotona kuin sen tavoitteena. (Nivala & Ryyänen 2013, 32.) Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma tuo esiin (2017, 16), että osallistuminen ja aktiivinen vaikuttaminen edistävät osallisuutta: ne toimivat pohjana demokraattiselle sekä kestäväälle tulevaisuudelle. Varhaiskasvatuksessa osallistava toimintakulttuuri on kaikkien ryhmän jäsenien näkemyksiä, aloitteita ja mielipiteitä arvostava. Osallisuus on henkilöstöltä tietoista toimintaa ja sen tavoitteena on, että kaikki ryhmän jäsenet ovat osallisia ja aktiivisia tekijöitä ryhmän sisällä. Sensitiivinen kohtaaminen sekä kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemukset vahvistavat lapsen osallisuutta. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 18.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee osallisuuden tavoitteeksi, jonka kautta pyritään ehkäisemään köyhyyttä ja syrjäytymistä sekä eriarvoisuutta (Osallisuus 2017). Osallisuudesta on puhuttu viime vuosina paljon myös varhaiskasvatuksessa. Leinosen mukaan (2014, 17) se on käsitteenä moniulotteinen sekä hajanainen, sillä eri näkökulmista

katsottuna osallisuuden toteuttamiseen on monia muotoja ja keinoja. Kokemus osallisuudesta syntyy lapsen omien merkityksellisten kokemusten kautta. Siinä ei ole kyse vain osallistumisesta toimintaan, vaan se voi olla lapselle myös lupa vetäytyä halutessaan tilanteessa tai rauhoittua yksin esimerkiksi leikin pariin. (Leinonen 2014, 17–19.) Lapsi voi olla osallinen toiminnasta ilman osallistumista tai vaihtoehtoisesti osallistua toimintaan ilman osallisuuden kokemusta. Osallisuudella tarkoitetaan tunnekokemusta, joka syntyy, kun yksilö on osallisena yhteisöllisessä toiminnassa. Se näkyy arvostuksena, tasa-arvoisuutena, luottamuksen kokemuksena sekä kokemuksesta siitä, että voi vaikuttaa yhteisössä tapahtuviin asioihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos korostaa, että osallisuus vaihtelee elämänkulun aikana, mutta koskee jokaista kansalaista iästä ja elämäntilanteesta huolimatta. (Osallisuus 2017.)

Lasten osallisuutta vahvistetaan kuulemalla heidän mielipiteitään ja näkemyksiään sekä aloittamalla päätöksentekoon vaikuttamisen mahdollisimman varhaisella iällä. Osallisuuden avulla pyritään vahvistamaan sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutus- sekä vaikuttamistaitoja. Osallisuuden periaatteiden mukaisesti ympäristö on turvallinen, esteetön ja osallisuutta edistävä. Maahanmuuttajien osallisuutta kuuluu edistää ja mahdollistaa, ja siten tukea integroitumista. (Osallisuus 2017.) Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan (2017, 18) osallisuuteen kuuluu oleellisesti se, että kaikki yhteisön jäsenet ovat yhdenvertaisia riippumatta kielestä, etnisyydestä, vammasta, uskonnosta, sukupuolesta ja sen moninaisuudesta, katsomuksesta tai muista yksilöön riippuvista tekijöistä. Nykyaikainen kielen kehityksen tukeminen tapahtuu juuri vuorovaikutuksen ja osallisuuden avulla. Lapsi oppii suomen kieltä toimiessaan aktiivisesti osana ryhmää. (Halme 2011, 90.)

Eerola ja Pennanen (2016, 242) näkevät keskeisenä tekijänä monikulttuurisuuskasvatuksessa kriittisyyden. Siinä korostetaan osallisuutta, ja osallisuus puolestaan tarvitsee onnistuakseen ajattelun ja ihmettelyn vapautta. Osallisuus toimii keinona tutustua toisiin kulttuureihin. Oman ryhmän jäsenten ja heidän kulttuuriensa tunteminen helpottaa eri kulttuureiden omaksumista osaksi ryhmää. (Eerola-Pennanen 2016, 242–

243.) Monikulttuurisuuskasvatuksen tulee opettaa lapsille vastavuoroisuutta ja kuuntelemista. Tällaisessa avoimessa, kunnioittavan kuuntelun ilmapiirissä jokaisen lapsen puheenvuorolle on tilaa ja heidän sanomisensa otetaan vakavasti. (Eerola-Pennanen 2016, 243.) Voidaan siis todeta, että monikulttuurisuuskasvatuksen ja osallisuuden periaatteet ovat osin samankaltaiset. Jokaisen lapsen huomioon ottava monikulttuurisuuskasvatus sopii hyvin osaksi 2010-luvun varhaiskasvatusta.

5.2 Suomi toisena kielenä - opetus

Suomi toisena kielenä (S2) -opetus on tarkoitettu niille lapsille, joiden suomen kielen taito ei yllä oman äidinkielen tasolle. S2-opetuksen avulla tuetaan lapsen äidinkielen, suomen kielen ja kulttuurin vahvistumista. Opetusta tarjotaan myös paluumuuttajille tai ulkomailta adoptoiduille lapsille. Sen tulee tukea ja kunnioittaa arvokkaasti lapsen omaa kulttuuriperimää, ja näkyä varhaiskasvatuksen arjen jokaisessa osa-alueessa, leikistä päivittäisiin arjen toimintoihin. (Halme & Vataja 2011, 24.)

Kieli on merkittävä osa ihmisen identiteettiä ja se liittyy henkilön osaksi kulttuuriaan. Se tuottaa ryhmään kuulumisen eli yhteenkuuluvuuden kokemuksia. Monikulttuurisessa kasvattamisessa tulee huomioida vieras- ja monikielisten lasten äidinkieli, jota lähestytään arvostavasti. Lapsille tulee tarjota mahdollisuuksia oman äidinkielensä kehittämiseen. Äidinkielen hyvä osaaminen helpottaa uuden kielen omaksumista ja oppimista. Toisen kielen opettaminen lapsille puolestaan avaa oven osallisuudelle ja ympäröivässä yhteisössä osallistumiselle. (Paavola ja Talib 2010, 231–232.)

Halmeen (2011, 92) näkemyksen mukaan suomi toisena kielenä -opetus toteutuu parhaiten pienissä ryhmissä, joille järjestetty toiminta toteutetaan rauhallisessa ympäristössä. S2-opetus etenee funktio-naalisesti, eli lapsi oppii puhumaan ja käyttämään suomen kieltä tilanteissa, joissa se on hänelle tarpeellista. Kielen kehityksen

lähtökohtana toimii lapselle tärkeä sanasto, kuten leikkiin, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja arjen sujuvuuteen liittyvä sanavarasto. S2-opetus on lapsilähtöistä, eli kasvattaja havainnoi aktiivisesti millä osa-alueilla suomen kielen kehitys kaipaa tukea ja minkälaisissa tilanteissa esiintyy haasteita. S2-opetuksessa on tärkeää, että koko henkilöstö sitoutuu vieras- ja monikielisten lasten kielen kehityksen tukemiseen. (Halme 2011, 93.)

5.3 Suomen kielen kehityksen tukeminen

Lapsi tarvitsee kieltä itsensä ilmaisuun ja kielen kehitys on yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Kielellinen kehitys on aina yksilöllistä, mutta sitä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa monin eri keinoin. Tärkeintä on, että lapselle puhutaan, minkä myötä lapsen suomen kieli kehittyy vaikka puhetta ei vielä tulisi. Kielen kehitystä edistää kiinnostus kieleen, minkä takia lasta tulee osallistaa ja antaa mahdollisuuksia tutkia omaa kieltään. Esimerkiksi lukeminen on lapselle yksi hyvistä keinoista opettaa suomen kielen moninaisuutta.

Varhaiskasvatuksessa sadut, lorut, runot sekä muut tekstit ovat isossa osassa suomen kielen kehityksen tukemisesta. Näin lapsi kuulee suomen kieltä erilaisissa yhteyksissä. (Nurmilaakso 2011, 31–40.) Lapsen suomen kielen kehityksen tukeminen päivähoidossa perustuu turvallisuuden tunteeseen. Päivähoito aloitetaan tekemällä lapsi tervetulleeksi ryhmään ja autetaan häntä löytämään oma paikkansa ryhmän sisällä. Vasta sen jälkeen voidaan aloittaa suomen kielen kehityksen tukeminen. (Halme 2011, 87.) Paavola & Talib (2010, 65) korostavat myös, että kasvattajan täytyy ensisijaisesti varmistaa, että vieras- ja monikieliset lapset saavat tuntea positiivisia kokemuksia varhaiskasvatuksessa. Myönteiset kokemukset auttavat lasta rakentamaan omaa identiteettiään ja kokemaan ryhmään kuulumisen tunteita. Negatiiviset kokemukset puolestaan voivat aiheuttaa halun eristäytyä, mikä vaikeuttaa valtakulttuurin omaksumista osaksi omaa identiteettiä.

5.4 Monikulttuurisen lapsen kotoutumisen tukeminen

Maahanmuuttajien kotoutumisesta linjaa Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Kivijärvi (2016 250) avaa, että ajatus kotouttamisen taustalla on, että yksilö omaksuu tietoja ja taitoja, joita tarvitaan suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymiseen. Kotouttamislain tavoitteena on tukea tasa-arvoista, yhdenvertaista ja kansainvälistä Suomea, jossa kulttuurien välinen vuorovaikutus on myönteistä. Tavoite on, että maahanmuuttajat ovat aktiivisia ja osallisia tekijöitä, joiden omaa kulttuuria arvostetaan ja yleiset etniset suhteet ovat hyvät. Kunnilla ja kuntayhtymillä on omat kotouttamisohjelmansa, joissa maahanmuuttajille laaditaan yhdessä kunnan tai työvoimatoimiston viranomaisen kanssa henkilökohtainen kotouttamissuunnitelma. Suunnitelmassa huomioidaan koko perhe, ja lapsen kotouttamissuunnitelma tehdään yhdessä vanhemman, huoltajan tai edustajan kanssa, sovittaen se yhteen perheen suunnitelman kanssa. (Kivijärvi 2016, 250.)

Osallistuminen päivähoitoon tai esiopetukseen on osa maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista (Kivijärvi 2016, 248). Kuuluminen varhaiskasvatuksessa päiväkodin lapsiryhmään kiinnittää lapsen kaveriryhmään, mikä tukee lapsen suomalaisen identiteetin syntyä ja kasvua. Ryhmässä lapsi pääsee harjoittelemaan sosiaalisia taitoja, oppimisen eri osa-alueita sekä suomen kieltä. Tämä mahdollistaa harrastuksia sekä helpottaa kouluun siirtymistä. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen kulttuurinen ja kielellinen tausta. Lisäksi huomioon tulee ottaa perhe, S2-opetuksen järjestäminen (tarve ja tavoitteet) sekä vertaissuhteiden tukeminen. Myös huoltajien kohdalla otetaan huomioon kulttuurinen tausta ja varmistetaan, että heidän mielipiteensä saadaan kuuluviin. Huoltajien mielipiteet ja näkemykset otetaan huomioon varhaiskasvatuksen toteuttamisessa mahdollisuuksien mukaan. (Kivijärvi 2016, 250-251.)

S2-opetus toimii paitsi vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukena, myös maahanmuuttajataustaisen lapsen kotouttamista

edistävänä tukitoimena. Sillä on siis tärkeä rooli varhaiskasvatuksessa luoden pohjaa lapsen monikulttuuriselle identiteetille. Lisäksi sillä on tärkeä rooli lapsen suomen kielen kartuttajana, sillä sen avulla tavoitellaan riittävän hyvää suomen kielen taitoa, jotta lapsi pärjää kielellisesti siirtyessään kouluun.

6 LAADULLINEN TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä on:

Mitä pedagogisia menetelmiä varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukena, ja miten?

6.1 Opinnäytetyön kohderyhmä ja rajaus

Tutkimuksen tekijä määrittelee opinnäytetyössä havainnoitavien ihmisten joukon, ns. perusyksikön, ja valitsee tästä joukosta teoreettisen otannan, joka edustaa perusjoukkoa (Alasuutari 2011, 37). Opinnäytetyössä perusyksikkö ovat Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat, jotka työskentelevät alle esiopetusikäisten lasten ryhmissä. Teoreettisena otantana ovat Lahden kaupungin neljän eniten vieras- ja monikielisiä lapsia sisältävien päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat. Näiden päiväkotien vieras- ja monikielisten lasten prosentuaaliset osuudet ovat 21%, 32%, 35% ja 40%. (Vieraskieliset ja monikieliset lapset Lahden kaupungin varhaiskasvatuksessa 2017-2018 2017, 2.)

Opinnäytetyössä on tärkeää saada tietoon kokemuksia pedagogisten menetelmien käytöstä alle esiopetusikäisten lasten varhaiskasvatuksen opettajilta ja erityisopettajilta. Rajauksen avulla saatiin kerätyksi todellisia havaintoja niiltä varhaiskasvattajilta, joiden lapsiryhmässä on useita vieras- ja monikielisiä lapsia. Kiinnostus on suomen kielen kehityksessä käytettävissä pedagogisista menetelmistä.

6.2 Laadullisen tutkimuksen rakenne opinnäytetyössä

Laadullisessa tutkimuksessa on kaksi vaihetta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen sekä arvoituksen ratkaiseminen (Alasuutari 2011, 39). Havaintojen pelkistämisessä on kyse tutkimuksen tuottavan aineiston purkamisesta etsimällä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä vastauksista. Oleellista on yrittää löytää sääntörakenteita, jotka pätevät koko saatuun aineistoon. (Alasuutari 2011, 40–41.) Laadullisessa analyysissä pyritään

pelkistämään saadut havainnot mahdollisimman pieneksi havaintojen joukoksi yhdistävien tekijöiden avulla (Alasuutari 2011, 43). Arvoituksen ratkaisemisella tarkoitetaan saatujen tulosten tulkitsemista. Tulosten perusteella tehdään tulkintoja, ja annetaan merkityksiä saaduille vastauksille. (Alasuutari 2011, 44.) Arvoituksen ratkaisemisen tavoite on laadullisen tutkimuksen ydin huolimatta siitä, miten tutkimusta toteutetaan (Alasuutari 2011, 53).

Laadullinen tutkimus pyrkii tuottamaan tietoa siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät tutkittavan asian reaali maailmassa (Kananen 2017, 36). Opinnäytetyön tavoitteena on saada varhaiskasvatuksen opettajat tarkastelemaan suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävien pedagogisten menetelmien realiteettia ja toimivuutta.

6.3 Aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyön aineistoa kerättiin sähköisellä Webropol -kyselylomakkeella syksyn 2017 aikana. Sähköisen kyselyn vastausaika oli 27.10.-19.11.2017. Opinnäytetyötä varten haettiin Lahden kaupungilta tutkimuslupaa, joka myönnettiin 27.10.2017. Kysely lähetettiin kohderyhmän neljään päiväkotiiin. Se oli jaettu neljään osioon: Perustiedot, Ryhmytyminen ja osallisuus, Pedagogiset menetelmät ja Monikielisen ryhmän haasteet. Kysymyksiä oli yhteensä 20 ja arvioitu vastaamisaika oli noin 15 minuuttia. Kyselyyn sai vastata itsenäisesti tai samassa ryhmässä työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan tai erityisopettajan kanssa. Avoimien kysymysten (2–4, 7–18 ja 20) pituutta ei oltu rajattu, jotta vastaajan näkemys saataisiin esiin kokonaisuudessaan.

Opinnäytetyössä käytetty sähköinen kyselylomake on määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Sähköinen kyselylomake antoi opinnäytetyölle mahdollisuuden kerätä tietoa varhaiskasvatuksen opettajilta heidän työnsä aikataulun puitteissa. Vastaaminen oli tehty joustavaksi, sillä vastaaja pystyi itse määrittelemään vastaamisajankohdan. Vastaamisen joustavuus oli kuitenkin aineistonkeruun kannalta haaste, sillä olemassa oli riski, että kysely jää huomioimatta. Kyselyn vastaamisen

tärkeyttä pohjustettiin olemalla yhteydessä päiväkotien johtajiin ja sopimalla tapaamisia, jolloin menimme paikan päälle kertomaan opinnäytetyön tavoitteesta ja tarkoituksesta. Vastausajan loppupuolella vastaajia lähestyttiin muistuttamalla sähköpostitse kyselystä. Myös opinnäytetyön yhteyshenkilö Katja Rinne oli yhteydessä päiväkoteihin korostaen kyselyyn vastaamisen tärkeyttä.

Kyselytutkimus on indikaattoritutkimus, jossa tavoitellaan vastaajan ensikäden tietoa jostakin aiheesta (Alasuutari 2011, 110). Kysymykset suunnitellaan niin, että vastaukset ovat tutkimuksen kannalta oleellisia. Saadun tiedon määrää rajoitetaan ja tarkastellaan tietyistä, etukäteen määritellyistä näkökulmista. (Alasuutari 2011, 51.) Kysymysten tulee olla neutraaleja, eikä tutkimuksen tavoite saa näkyä kysymyksissä. Jos vastaaja huomaa lukiessaan tutkimuksen pyrkimyksen tämä vaikuttaa hänen tapaansa vastata. (Alasuutari 2011, 101.)

Tavallisesti laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että yhdistävä tekijä löytyy jokaisesta vastauksesta, tai yhdistävää tekijää ei voida nähdä luotettavana (Alasuutari 2011, 40). Kyselytutkimuksessa poikkeukset vastauksissa kuitenkin sallitaan. Saatua tietoa on verraten karkeaa, eikä nosta esiin riittävästi tietoa yksittäistapausten esiin nostamiseen. (Alasuutari 2011, 52–53.) Joskus kyselytutkimuksessa vastaukset ovat niin selkeitä, ettei niitä tarvitse erikseen tulkita (Alasuutari 2011, 53). Kyselytutkimuksen vastauksia käsitellään yksilön näkemyksinä, eikä absoluuttisena faktatietona. Kuitenkin silloin, kun vastauksista löydetään samankaltaisuuksia, voidaan saatua tietoa pitää jokseenkin luotettavana. (Alasuutari 2011, 110–111.)

Sähköiset kyselyt ovat suosittu tiedonkeräysmenetelmä, sillä niillä saadaan tieto toimitettua ja palautettua nopeasti. Lisäksi sähköinen kysely on taloudellinen vaihtoehto, sillä sen tekemisestä ja toimittamisesta ei synny kyselyn tekijälle kuluja. Kyselyn toimittajan täytyy kuitenkin selvittää ensin tarkasti miten saavuttaa kohderyhmänsä. Sähköinen kysely on myös helpompi purkaa, koska tietoja ei tarvitse ensin syöttää tietokoneelle. (Valli ja Perkkilä 2015, 109-110.)

Opinnäytetyössä käytetty sähköinen kyselylomake piti sisällään puolistukturoituja kysymyksiä. Puolistrukturoidut kysymykset olivat avoimia kysymyksiä pedagogisista menetelmistä ja niiden hyödynnettävyydestä sekä haasteista. Perustiedot osiossa oli strukturoituja kysymyksiä vastaajasta, ryhmäkoosta, ikäjakaumasta ja eri kielten esiintyvyydestä ryhmässä sekä päivähoidon laajuudesta.

Kyselylomakkeen aiheena oli vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukena käytettävät pedagogiset menetelmät ja järjestelyt. Kysymykset laadittiin uuden varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta vastaamaan opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta. Varhaiskasvatussuunnitelmassa pedagogisen toiminnan viitekehykseen kuuluvat: Laaja-alainen osaaminen, Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet, Oppimisen alueet, sekä Arvoperusta ja oppimiskäsitys. Kaikkea toimintaa ohjaa oppiva ja hyvinvoiva lapsi. Laaja-alaiseen osaamiseen liittyvät muun muassa kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 36.) Nämä ovat suomen kielen kehityksen kannalta tärkeitä pedagogisia osa-alueita, joiden tukemista kyselyssä selvitetään. Kysymyksissä korostuu pedagogisten menetelmien hyödynnettävyys ja toimivuus. Kyselyn tarkoituksena oli saada vastaaja avamaan oman näkemyksensä perusteella, mitkä menetelmät ja järjestelyt ovat toimineet, sekä mitä ja miten niitä käytetään suomen kielen kehityksen tukemisessa. Avoimilla vastauksilla saadaan tietoa todellisista kokemuksista päivähoidon arjessa tapahtuvasta suomen kielen kehityksen tukemisesta. Kysely on teemoiteltu neljään osaan. Kuvio 1. havainnollistaa kysymysten jakautumista teemoihin. Kysymyksiä on avattu tarkemmin luvussa 6. ja kyselyn runko kokonaisuudessaan löytyy Liitteestä 2.

Kuvio 1. Kyselyn kysymysten teemoittelu

Perustietojen jälkeen kyselyssä selvitetään, miten vieras- ja monikielinen lapsi otetaan osaksi ryhmää. Lapsen ja varhaiskasvattajan välinen vuorovaikutus ja lasten keskinäinen vuorovaikutus lisäävät lapsen toimijuutta sekä luovat mahdollisuudet hyvälle pedagogiselle toiminnalle (Varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 36).

Pedagogiset menetelmät –osiossa perehdyttiin varhaiskasvatuksessa käytettäviin pedagogisiin menetelmiin. Kysymyksillä haastettiin varhaiskasvatuksen opettajia ja erityisopettajia tarkastelemaan, mitkä käytössä olevat pedagogiset menetelmät ja järjestelyt tukevat suomen kielen kehityksen tukemista. Kysymällä esiin tulleista haasteista, saatiin kyselyn tarkoitusta vastaavaa tietoa. Monikielisen ryhmän haasteet –osiossa saadaan varhaiskasvatuksen opettajien näkökulma esiin, jolla on tärkeä osa pedagogisesti tehtävää työtä. Vastaajia houkuteltiin

tarkastelemaan omaa ammatillista toimintaansa siinä, miten ja minkälaisia pedagogisia keinoja hyödynnetään arjessa esiin tulleissa haasteissa.

6.4 Sisällönanalyysi

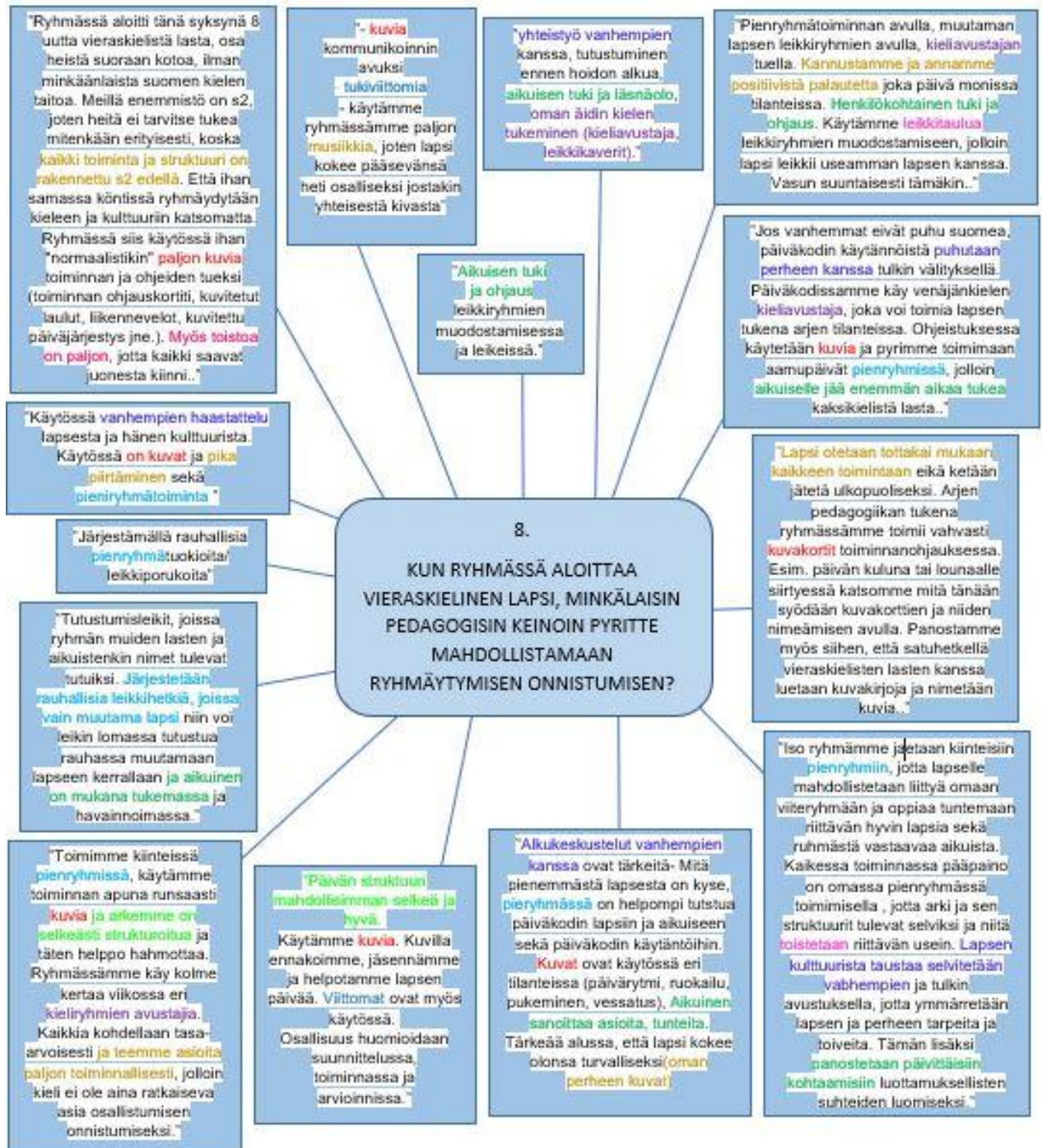
Sähköisen kyselyn tulosten purku voitiin aloittaa vastausajan päätyttyä 19.11.2017. Jotta lisävastauksia ei enää tullut, suljimme linkin vastausajan päätyttyä ja aloitimme jäsentämään vastauksia. Tulosten analysoinnissa hyödynsimme käsitekarttoja (Liite 3), jotta vastauksista saataisiin nostettua esiin tulleita tuloksia. Käsitekartat eivät niinkään toimineet tutkinnallisena elementtinä, vaan helpottivat lukemista ja yhtenäisen tiedon esiinnostamista.

Kyselyn tuloksia purettiin käsitekarttoja hyödyntäen. Kävimme kysymykset läpi yksitellen merkatien samalla värillä samaan aiheeseen tai teemaan liittyvät kohdat vastauksissa. Näin saimme käsityksen siitä, kuinka usein jokin menetelmä, esimerkiksi kuvatuun käyttö, esiintyi vastauksissa. Käsitekartat toimivat lähteinä opinnäytetyön tuloksille ja pohdinnalle (Liite 3). Liitteenä olevat käsitekartat eivät ole värikoodattuja, mutta Kuvio 2. selventää, millä tavoin merkitsimme käsitekarttoja yhtenevien vastausten osalta.

Strukturoitujen kysymyksien vastauksien analysointi tapahtui sujuvasti ja tieto saatiin poimittua sellaisenaan vastauksista. Puolistrukturoitujen kysymysten analysointi oli haasteellisempaa. Haasteita syntyi muun muassa vastaamatta jättämisestä, lyhyistä vastauksista ja aiheen ohi vastaamisesta. Siitä huolimatta kyselystä nousi yhteneväisiä tekijöitä vastaajien kesken suhteessa tavoitteeseen.

Sähköinen kysely on luotettava tiedonkeruumenetelmä siinä mielessä, että tulokset ovat valmiiksi sähköisessä muodossa. Tällöin välttyään tiedon tietokoneelle syöttämisen vaiheessa syntyviltä näppäily- tai syöttövirheiltä. (Valli & Perkkilä 2015, 110.) Tuomi ja Sarajärvi (2009, 92-93) kirjoittavat sisällönanalyysin pitävän sisällään neljä pelkistettyä vaihetta: 1. Päätös siitä, mikä saadussa aineistossa kiinnostaa. 2. Aineiston läpikäyminen ja

kiinnostavan tiedon esiinnostaminen ja erittely. Tässä vaiheessa jätetään sivuun se osuus aineistosta, joka ei ole tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavaa ja oleellista. 3. Luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitellään aineisto yhtenevyyksien avulla. 4. Kirjoitetaan yhteenveto tutkimuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Kuvio 2. Käsitekartan hyödyntäminen tulosten sähköisen kyselyn purkamisessa

Aineistolähtöisestä analyysistä puhutaan silloin, kun tutkimusaineistosta luodaan teoreettista kokonaisuutta, jonka analyysiyksiköt syntyvät aineiston avulla, tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Aineistonkeruumenetelmä on vapaa ja sen raportointi toimii aineisto- eikä teorialähtöisesti, kun analyysi toteutetaan aineistolähtöisenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 99). Opinnäytetyön aineistoa analysitiin aineistolähtöisesti. Koska sähköisen kyselyn avulla pyrittiin tuomaan jokaisen vastanneen varhaiskasvatuksen opettajan tai erityisopettajan henkilökohtainen kokemus käytettävissä olevista pedagogisista menetelmistä, oli mahdotonta luoda etukäteen analyysiyksiköitä. Tässä työssä ne muodostettiin aineiston purkamisen ja sisällönanalyysin avulla.

Haasteena aineistolähtöisen analyysin kohdalla on aineiston läpikäyminen objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). Opinnäytetyön analyysiä tehdessä oli pidettävä aktiivisesti mielessä, että emme anna omien ennako-oletusten vaikuttaa kyselyn purkamiseen. Tietenkin opinnäytetyötä tehdessä oli syntynyt arvauksia siitä, minkälaisia vastauksia kysely mahdollisesti tuottaa, mutta nämä arvaukset ja käsitykset täytyi pitää erillään varsinaisesta aineistosta.

Strukturoiduista vastauksista toimme esiin koko saadun tiedon. Puolistrukturoiduista vastauksista tuotiin esiin erityisesti yhteneväiset tulokset. Ensin kokosimme kaikki vastaukset käsitekarttoihin, jonka jälkeen aloimme tekemään analyysiä yhteneväisistä vastauksista. Päälukuun seitsemän on laadittu havainnollistavia kuvioita, joissa esiintyy vastaajien yhteneväisiä vastauksia. Nämä vastaukset nousivat sisällönanalyysiä tehdessä eniten esille.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

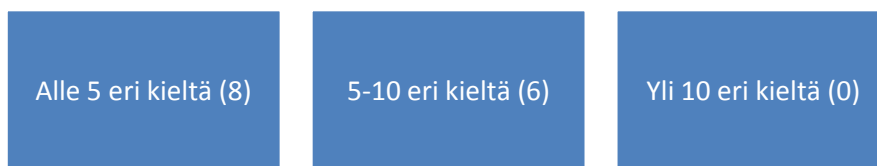
Tässä pääluvussa tarkastelemme opinnäytetyön kyselyn tuloksia. Niiden lähteenä ovat käsitekartat (Liite 3), joihin on koottu kyselyn vastaukset. Käsitekarttojen avulla tuloksia on analysoitu ja tulkittu yhteneväisten vastauksien osalta. Puolistrukturoiduista kysymyksistä olemme tuoneet pääosin esiin yhteneväiset vastaukset, poikkeuksena sellaiset vastaukset, joissa yhtenevääsiä esiintyi hyvin vähän. Tässä luvussa sanalla ”lapsi” tarkoitetaan ryhmän vieras- ja monikielisiä lapsia.

7.1 Monikulttuuriset lapsiryhmät päiväkodeissa

Kysely lähetettiin valikoitujen päiväkotien johtajille, jotka lähettivät sen eteenpäin kohderyhmään sopiville varhaiskasvatuksen opettajille ja erityisopettajille. Vastauksia saatiin yhteensä 14. Ensimmäisessä kysymyksessä selvitimme vastataanko kyselyyn yksin vai tiiminä. Yksin vastanneiden osuus oli 9 vastaajaa ja tiiminä vastanneiden osuus 5 vastaajaa. Toisena kysymyksenä oli lapsiryhmän koko. Vastanneista suurimman lapsiryhmän koko oli 28 lasta, kun taas pienin ryhmä oli 12 lapsen ryhmä.

Kolmanneksi kysyttiin, kuinka monta vieras- ja monikielistä lasta ryhmässä on. Vastanneiden opettajien ryhmissä on 2-13 lasta. Seuraavaksi selvitimme, minkä ikäisiä ryhmän vieras- ja monikieliset lapset ovat. Ikähaarukka ryhmissä oli 1–6 vuotta. Neljä vastaajaa vastasi vieras- ja monikielisten lasten olevan 4–5-vuotiaita, kaksi 5–6-vuotiaita ja kaksi 3–4-vuotiaita.

Viides kysymys käsitteli kielten esiintyvyyttä ryhmissä. Suurimmassa osassa ryhmistä esiintyi alle viittä eri kieltä. Kuvio 3. jäsentää kielten esiintyvyyttä.

Kuvio 3. Eri kielten määrä lapsiryhmässä.

Kuudentena kysymyksenä selvitimme ryhmässä olevien vieras- ja monikielisten lasten hoidon laajuutta. Kymmenen vastaajan mukaan suurin osa lapsista ei ole osapäivähoidossa. Kolmen vastaajan mukaan noin puolet lapsista on osapäivähoidossa. Ainoastaan yhdessä ryhmässä suurin osa lapsista on osapäivähoidossa.

Seuraavaksi kysyimme osapäivähoidon vaikuttavuutta lapsen suomen kielen kehityksen tukemiseen. Yhdeksän vastaajaa kertoivat, että osapäivähoito on heidän mielestään riittävää lapsen suomen kielen kehityksen kannalta. Vastaajat nostivat esiin, että suunniteltu toiminta sijoittuu yleensä aamupäiviin. Toimintaa toteutetaan monissa ryhmissä pienryhmätoimintana, minkä avulla voidaan tukea suomen kielen kehitystä. Yksi vastaaja kuitenkin korosti, että kielen kehityksen tukeminen vaatii, että lapsi on paikalla säännöllisesti: *”Osapäivähoito on riittävää lapsen suomen kielen kehityksen tukemiseen, jos lapsen äidinkielen kehitys on ok ja hän osallistuu varhaiskasvatukseen säännöllisesti.”* Lisäksi yksi vastaaja huomautti, että ongelmallisia ovat lapsiryhmät, joissa on useita osapäivähoidossa olevia suomen kielen kehityksessä tukea tarvitsevia lapsia. Kyseinen vastaaja esitti huolen siitä, että runsaasti vieras- ja monikielisiä lapsia sisällään pitävissä ryhmissä ei riitä sama määrä aikuisia, kuin pääosin äidinkielenään suomea puhuvien ryhmissä.

Kaksi vastaajaa olivat sitä mieltä, että osapäivähoito ei ole riittävää suomen kielen kehityksen tukena. Heidän mukaansa kokopäivähoidossa suomen kieltä ehdittäisiin tukea paremmin. Kolme vastausta olivat tulkinnanvaraisia suhteessa osapäivähoidon riittävyyteen suomen kielen kehityksen tukemisessa. Näissä vastauksissa tuotiin esiin S2-opetuksen järjestämisen olevan monimutkaisempaa ja vaativan enemmän suunnittelua.

Kahdeksannen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisin pedagogisin keinoin varhaiskasvattajat mahdollistavat ryhmäytymisen onnistumisen. Kuvio 4. selventää ryhmäytymisen tukena käytettäviä menetelmiä. Tuloksista nousi esiin, että uuden lapsen ryhmäytymisessä kuvien käyttö on käytetyin menetelmä. Tämän lisäksi keskustelut lapsen perheen kanssa nähtiin tärkeänä ryhmäytymisen välineenä, koska ne koetaan hyväksi keinoksi oppia tuntemaan lasta. Tarvittaessa perheen haastattelussa käytetään apuna tulkkia. Seitsemän vastaajaa kertoivat ryhmäytymisen keinona hyödynnettävän pienryhmätoimintaa. Myös aikuinen lapsen tukena nähdään tärkeänä ryhmäytymisen onnistumisen kannalta.

Suomen kielen kehityksen tukeminen nähdään tärkeänä myös suhteessa ryhmäytymiseen. Vastaajien mukaan suomen kielen kehitystä edesauttaa hyvin ja selkeästi strukturoitu arki. Toimintojen toistaminen nähdään hyödyllisenä ryhmäytymisen onnistumisessa. Vastauksissa tuli esiin päiväkodissa olevan käytössä tukiviittomat, mistä koetaan olevan apua ryhmäytymisessä. Lisäksi kieliavustajat lapsen ymmärtämisen tukena koettiin tärkeänä ryhmäytymisen keinona. Erään vastaajan kokemuksen mukaan silloin, kun ryhmän lapsista merkittävä osa on vieras- ja monikielisiä, kaikki toiminta edistää ryhmäytymistä.

Kuvio 4. Pedagogiset keinot ryhmäytymisen onnistumiseksi

Yhdeksäs kysymys oli kaksiosainen. Kuvio 5. havainnollistaa osallistumisen tukemisessa käytettäviä menetelmiä. Ensimmäisessä osassa kysyttiin minkälaisin pedagogisin keinoin varmistetaan vieras- ja monikielisten lasten tasa-arvoista osallistumista. Vastaajien mukaan sitä tuetaan lapsen kiinnostuksen kohteiden ja mielipiteiden kuulemisella: lapsi osallistuu toimintaan paremmin silloin, kun se on hänelle mielekästä. Vastauksista kävi ilmi, että aikuisen läsnäolo, tuki ja kannustus leikin ja toiminnan aikana nähdään tasa-arvoista osallistumista lisäävänä tekijänä. Kuvatuen avulla lapsi pääsee osalliseksi toiminnasta, vaikka ei ymmärtäisi kieltä. Kuvien avulla lapselle voidaan myös jäsentää leikkiä. Kieliavustajaa käytetään osallistumisen tukena silloin, kun avustaja on paikalla. Lapsen osallistuminen kaikkeen toimintaan riippumatta suomen kielen osaamisesta nähtiin tärkeänä: *”Jokainen lapsi pääsee osallistumaan kaikkeen toimintaan, eikä häntä jätetä vieraan kielen vuoksi ulkopuoliseksi.”* Myös pienryhmätoiminta tukee osallistumista, samoin kuin positiivinen palaute ja lapsen huomiointi.

Kuvio 5. Tasa-arvoinen osallistuminen

Yhdeksännen kysymyksen toisessa osassa selvitettiin, minkälaisin pedagogisin keinoin varmistetaan lasten tasa-arvoista osallisuutta. Kuvio 6. havainnollistaa näitä vastauksia. Kuvatuki nousi merkittävänä osallisuutta edistävänä tekijänä. Samoin viisi vastaajista kokivat tärkeäksi osallisuuden kannalta, että lapsi osallistuu päätöksentekoon esimerkiksi äänestämällä ja osallistumalla toiminnan suunnitteluun, tarvittaessa kuvatuen avulla. Vastaajien mukaan aikuisen tukea tarvitaan vieras- ja monikielisen lapsen aloitteisiin vastaamisessa, ja pedagogisten järjestelyjen tekemisessä. Myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö nähdään osallisuutta edistävänä. Osallisuutta varmistetaan joissain ryhmissä myös leikkitaulun käytöllä. Lisäksi yhdessä lasten kanssa järjestetyt lastenkokoukset nousivat esiin osallisuutta edistävänä järjestelynä.

Kuvio 6. Tasa-arvoinen osallisuus

Kymmenes kysymys selvitti, minkälaisin pedagogisin keinoin varmistetaan lasten mielipiteiden ja näkemysten huomioon ottaminen. Vastaajien mukaan myös siinä hyödynnetään kuvatukea. Samoin piirtämistä käytetään itseilmaisun keinona. Lapsen havainnoimisen puolestaan näki tärkeäksi kaksi vastaajaa. Aikuinen itseilmaisun tukena koetaan mielipiteiden ilmaisua edistävänä keinona: *”Aikuinen on aidosti läsnä lasten kanssa. Istutaan heidän tasollaan ja havainnoidaan heidän ilmeitään, eleitään ja kiinnostuksen kohteitaan ”isoilla korvilla” tarttuen niihin.”*

Seuraava kysymys selvitti, minkälaisia positiivisia asioita lapset tuovat ryhmään. Yleisin positiivinen asia, jonka vieras- ja monikielisten lasten nähtiin tuovan ryhmään on suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan. Tämän lisäksi uusiin kulttuureihin tutustuminen nähdään positiivisena asiana varhaiskasvatuksessa – niin aikuisten kuin lasten oppimisen kannalta. Eräs vastaaja kuitenkin nosti esiin, että vieras- ja monikielisten lasten tuomia positiivisia asioita ei voi verrata äidinkielenään suomea puhuviin, koska kaikki lapset ovat yksilöitä ja tuovat iloa.

7.2 Pedagogiset menetelmät ja haasteet lapsiryhmissä

Kahdestoista kysymys pyrki selvittämään mitä pedagogisia menetelmiä varhaiskasvattajat ovat todenneet toimiviksi suomen kielen kehityksen tukemisessa. Kuvio 7. havainnollistaa näitä menetelmiä. Kaikista toimivin esiin nostettu pedagoginen menetelmä suomen kielen kehityksen tukena oli kuvatuken käyttö. Myös musiikin käyttöä korostettiin suomen kielen kehityksen tukemisessa. Usea vastaaja koki leikin, liikunnan ja lorujen toimivina menetelminä. Pienryhmätoiminta pedagogisena järjestelynä koettiin tärkeänä. Lisäksi yhdessä asioiden ja esineiden nimeäminen, sekä aikuisen tuki tilanteiden sanoittamisessa ovat toimiviksi koettuja suomen kielen kehityksessä käytettäviä pedagogisia menetelmiä.

Kuvio 7. Pedagogiset menetelmät suomen kielen kehityksen ympärillä

Pyysimme vastaajia kertomaan lyhyesti, kuinka toimivia menetelmiä käytetään varhaiskasvatuksen arjessa. Pedagogisten menetelmien hyödynnettävyydessä nousi esiin eroavaisuuksia. Erityisesti vastaajat kertoivat hyödyntävänsä pienryhmätoimintaa sekä kuvatukea varhaiskasvatuksen arjessa. Kuvia hyödynnetään kaikissa arjen toiminnoissa, kuten laulu- ja ruokailuhetkissä sekä jumpassa. Niitä sijoitetaan roikkumaan kaulaan ja seinille. Yksi vastaaja kertoi, että vähitellen toimivat

menetelmät muodostuvat luonnolliseksi toimintatavaksi arjessa. Eräs vastaaja kiteytti tämän lyhyesti: *"Kertaus on opintojen äiti."*

Toimivat menetelmät ovat vastaajien mukaan sellaisia, joita voi hyödyntää arjen toimintojen lomassa (kuten nimeäminen, kuvat, sanoittaminen, eleet, ja tukiviittomat). Niitä sovelletaan kaikessa toiminnassa varhaiskasvatuksen arjessa. Aikuisella on aktiivinen rooli toimivien menetelmien hyödyntämisessä, ja niiden hyödyllinen käyttäminen vaatii suunnittelua. Tuloksissa nousee esiin se, että menetelmien hyödyntämisen taustalla on hyvin strukturoitu arki.

Kysymys 14. selvitti varhaiskasvattajien kokemuksia huonoista tai haastavista pedagogisista menetelmistä suomen kielen kehityksen tukemisessa. Kuviossa 8. on listattu vastaajien näkymys asiasta. Yksi vastaaja kertoi, että ei ole kohdannut huonoja pedagogisia menetelmiä. Muissa vastauksissa nousi esiin suurten ryhmäkokojen synnyttämät haasteet. Muun muassa kuvien käyttö ja pöytäteatteri sekä yksilöllisen toiminnan järjestäminen koetaan haastavaksi suurissa ryhmissä. Kysymyksen kohdalla kävi ilmi, että suurten ryhmäkokojen lisäksi vastauksissa on huomattavasti vähemmän yhtäläisyyksiä, kuin muissa kysymyksissä. Yksi vastaaja kertoi, että isot ryhmät vaikeuttavat kielen kehityksen tukemista jokaisella osa-alueella. Suunniteltu toiminta voi joskus olla liian haastavaa vieras- tai monikieliselle lapselle. Eräs vastaaja koki, että kielen kehitystä varten suunnitellut harjoitteet ovat hankalia, koska niissä ei usein ole kontekstia varhaiskasvatuksen arkeen tai esillä olevaan oppimiskokonaisuuteen. Haastavana näyttäytyy myös yhden vastaajan kertomana riittävän pilkottujen ohjeiden antaminen, jotta vieras- ja monikieliset lapset ymmärtävät mitä tehdä. Yhdessä vastauksessa nousi esiin henkilöstön välinen haaste: *"Viittomien käytön puheen tukena olen kokenut haastavaksi, koska kaikki ryhmän työntekijät eivät ole halukkaita niitä käyttämään."*

Kuvio 8. Haastaviksi todetut pedagogiset menetelmät

Seuraavaksi pyysimme vastaajia kertomaan, miten he strukturoivat arkea suomen kielen kehityksen ympärille. Suomen kielen kehityksen tukeminen on vastaajien mukaan strukturoitu osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Se näkyy kaikessa toiminnassa puheen, kuvien ja toiminnallisuuden kautta. Arjen toimintojen tulee olla jatkuvaa ja selkeää, jotta suomen kieltä voidaan parhaiten tukea arjen toiminnoissa. Lapsia tulee rohkaista vuorovaikutukseen. Lisäksi vastauksissa nousi esiin jokaisen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman S2- suunnitelman osio, joka suunnitellaan ja arvioidaan yksilöllisesti.

Etenimme kyselyssä selvittämään, tuetaanko lapsen suomen kielen kehitystä yhteistyössä vanhempien kanssa ja minkälaisin keinoin. Kaikki vastaajat vastasivat kysymykseen ”Kyllä”. Suomen kielen kehityksen tukemista tuetaan päivittäisellä keskusteluyhteydellä vanhempiin. Tärkein yhteistyön väline vastausten perusteella ovat varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelut, joiden yhteydessä tehdään yli 3–vuotiaille lapsille oma kaksikielisyyden suunnitelma. Osa näki tärkeäksi, että vanhemmille kerrotaan, minkälaisia pedagogisia keinoja kielen kehityksen tukena käytetään varhaiskasvatuksessa. Päiväkodin ja kodin välillä voi olla myös

käytössä reissuvihko, jossa ”*korostuvat lapsen kiinnostukset ja onnistumiset*”. Lisäksi vanhemmille annetaan vinkkejä suomen kielen kehitykseen äidinkielen rinnalla myös kotioiloissa esimerkiksi harrastustoiminnan, lastenohjelmien tai turvallisten nettipelien kautta. Tarvittaessa vanhempien kanssa keskustelun tukena käytetään tulkkia.

Kysymyksessä numero 17. kysyttiin, mitkä ovat merkittävimpiä haasteita lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa. Kuvio 9. havainnollistaa varhaiskasvattajien näkemystä haasteista. Merkittävimpänä haasteena kielen kehityksen tukemiselle vastaajien kesken nousi isot lapsiryhmät suhteessa aikuisten määrään. Myös kieliavustajien vähyys aiheuttaa haasteita suomen kielen kehityksen tukemiselle. Lisäksi haastavia tilanteita syntyy vastaajien mukaan silloin, kun lapsen äidinkielen tärkeydestä ja vaikuttavuudesta on erimielisyyttä.

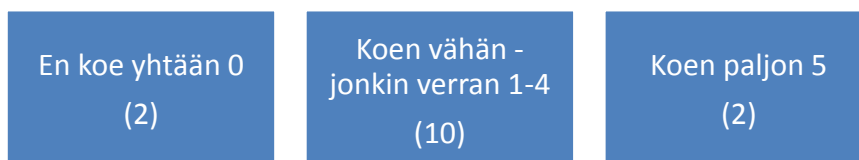
Haastetta suomen kielen kehityksen tukemiselle aiheuttaa, kun yritetään havainnoida, ovatko lapsen vaikeudet kielellisiä vai jostain muusta tuen tarpeesta johtuvia. Yksi vastaaja kokee, että vanhempia on vaikea saada yhteistyöhön silloin, kun lapsi tulisi ohjata tutkimuksiin. Ryhmissä saattaa myös olla muita tukea tarvitsevia lapsia kuin vieras- ja monikieliset lapset, mikä aiheuttaa haastetta kielellisen kehityksen tukemiseen. Vieras- ja monikielisten lasten ryhmäytymisen näki haastavana kaksi vastaajaa.

Kuvio 9. Suurimmat haasteet vieras- ja monikielisessä lapsiryhmässä

Seuraavana kysyttiin, miten varhaiskasvattajat pyrkivät vastaamaan haasteisiin. Vastauksista nousi esiin, että niihin vastataan monin eri keinoin. Yleisin vastaus oli arjen tilanteiden hyötykäyttö suomen kielen kehityksen tukena. Haasteisiin voidaan vastata keskustelemalla lasten vanhempien kanssa sekä tukemalla lasta ja hänen perhettään. Haasteisiin suhtaudutaan niin hyvällä työotteella kuin avoimella mielellä sekä määrätietoisuudella. Vastaaajien mukaan pienryhmätoiminnalla ja tavoitteellisuudella voidaan vastata haasteisiin.

Pyysimme varhaiskasvattajia arvioimaan asteikolla 0–5 (0=en koe yhtään, 5=koen paljon) lisäkoulutuksen tarvetta liittyen suomen kielen kehityksessä käytettäviin pedagogisiin menetelmiin. Lisäkoulutukselle on vastaajien mukaan selkeästi tarvetta. Vain kaksi vastaajaa kokivat, että lisäkoulutukselle ei ole tarvetta. Kuvio 10. havainnollistaa lisäkoulutuksen tarvetta.

Kuvio 10. Lisäkoulutuksen tarpeen asteikko suomen kielen kehityksen tukemisen ympärille.

Jos vastaaja vastasi asteikolla 1–5, pyysimme avamaan minkälaiseen osaamiseen tähtäävää koulutusta kaivataan. Uusinta tietotaitoa kaivattiin useassa vastauksessa. Lisäksi lisätietoa toivottiin kuvatuun käyttämiseen ja median hyödyntämiseen. Myös puheenkehityksen tukemiseen yleisesti kaivattiin koulutusta. Kaksi vastaajaa toivat ilmi, että osaamista löytyy, mutta sen hyödyntäminen nykyisenkaltaisissa ryhmissä koetaan haastavaksi. Jo olemassa olevasta osaamista kertoi myös seuraava vastaus:

*"Melodi Karvosen antama koulutus oli todella hyvä ja antoisa.
Samantyyppistä koulutusta toivoisin lisää."*

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tavoitteena oli selvittää, miten ja mitä pedagogisia menetelmiä hyödynnetään ja mitkä koetaan hyödyllisiksi ja toimiviksi vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa. Tässä pääluvussa vertaamme opinnäytetyön tuloksia suhteessa aiempaan teorian tietoon ja tavoitteeseen.

Kyselyssä selvitettiin toimivimpia pedagogisia menetelmiä ja niiden käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa. Vastauksista korostui kuvatuun merkitys, pienryhmätoiminta ja asioiden sekä esineiden nimeäminen. Samalla, kun kuvatuun merkitys koettiin toimivaksi menetelmäksi, koettiin sen käyttö kuitenkin haasteeksi ajankäytöllisesti. Halme & Vataja (2011, 31) korostavat, että AAC-menetelmät, kuten kuvien käyttö, ovat merkittävässä osassa puheen ymmärtämisen ja tuoton tukena. Kuvien avulla lapselle jäsentyy, mitä seuraavaksi tapahtuu, ja lapsi pystyy itse jäsentämään omaa toimintaansa. Kyselyyn vastaajat kokevat, että kielen kehityksen tukeminen on osa koko päivän toimintaa ja siihen tulee liittää arjen turvallisuutta ja struktuuria. Halme ja Vataja (2011, 31) mainitsevat, että kuvien avulla lapselle luodaan turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksessa. Kuvien käytölle tulee löytää aika ja keinot, jotta ylläpidetään vieras- ja monikielisten lasten turvallisuuden tunnetta varhaiskasvatuksessa. Heikosti suomea ymmärtävä lapsi tarvitsee kuvia ymmärtääkseen toimintaa ja arjen perusstruktuurin.

Pienryhmätoiminnan merkitys varhaiskasvatuksessa on suuri. Varhaiskasvatussuunnitelma korostaa monipuolisten työtapojen kokeilua varhaiskasvatuksessa. Eri kokoisten ryhmien kanssa toteutettava toiminta antaa mahdollisuuksia laajalti uusiin oppimiskokemuksiin. Esimerkiksi leikkiä voidaan toteuttaa usealla eri tavalla ja lasten määrää leikissä voidaan jaotella pedagogisin järjestelyin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.) Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että pienryhmätoimintaa toteutetaan lähes jokaisen vastaajan lapsiryhmässä ja se on koettu hyväksi pedagogiseksi järjestelyksi. Kyselyn vastauksista käy ilmi, että vieras- ja monikielisten lasten kanssa pienryhmätoiminta nähdään

erittäin tärkeänä. Pienryhmissä lasten suomen kielen kehitystä voidaan paremmin tukea, ja monissa päiväkodeissa pienryhmätoiminta on kiinteästi arkeen strukturoitua toimintaa.

Suomen kieltä harjoittavalle lapselle turvallisuuden tunne ja positiivisia kokemuksia tarjoava ympäristö ovat merkittävässä osassa lapsen suomen kielen kehityksen tukemista. Ryhmytyminen on tärkeä osa vieras- ja monikielisen lapsen varhaiskasvatusta. Halme (2011, 90) toteaa, että lapsi oppii kielen ollessaan aktiivisessa roolissa ryhmässä. On ensiarvoisen tärkeää saada lapsi ensin osaksi ryhmää, jonka jälkeen suomen kielen kehityksen tukemiselle on paremmat edellytykset lapsiryhmässä toimivalle lapselle. Ryhmytyksellä on merkittävä rooli suomen kielen kehityksen tukemisessa, vieras- ja monikielisten lasten kanssa ryhmytyminen vaatii varhaiskasvattajalta monipuolisten pedagogisten menetelmien ja järjestelyjen käyttöä. (Halme 2011, 90). Ryhmytyksen haastavuus vieras- ja monikielisten lasten kohdalla mainittiin kyselyn vastauksissa. Kuitenkin sillä on merkittävä rooli suhteessa kielen kehityksen sekä osallisuuden kokemuksiin. Kysely ei tarjonnut tietoa siitä, minkälaista tukea kasvattajat mahdollisesti kaipaivat vieras- ja monikielisten lasten ryhmytyksen tukemiseen, mutta esimerkiksi kieliavustajien tuki nähtiin hyvänä apuna.

Ryhmytyksen lisäksi lapsen identiteetin vahvistamisella on merkittävä osa kielellisen ja kulttuurellisen identiteetin kehittymisessä. Varhaiskasvatuksessa kulttuuri-identiteettiä voidaan vahvistaa tuomalla eri kulttuurien perinteitä ja tapoja osaksi toimintaa. (Mäkinen 2016, 100.) Tämä on kuitenkin hyvin pintapuoleinen tapa toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta (Eerola-Pennanen 2016, 243). Erilaisiin kulttuureihin tutustuminen nähtiin kyselyn vastaajien mukaan positiivisena ja tärkeänä osana monikulttuurista varhaiskasvatusta. Monet vastanneista opettajista olivat myös itse innokkaita oppimaan uutta eri kulttuureista.

Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisen taustalla nähdään vastauksien perusteella vahvana aikuisen tuki ja malli. Aikuisen rooli korostui useiden kysymysten vastauksissa. Vastauksissa tuli

ilmi, että varhaiskasvattajat kokevat heillä olevan aktiivinen ja tärkeä rooli vieras- ja monikielisten lasten kielen kehityksen tukemisessa. Aikuinen on varhaiskasvatuksessa tukena lapselle monissa eri asioissa, kuten leikissä ja pienryhmätoiminnassa. Vastaajat toivat esiin, että aikuinen toimii myös esineiden, asioiden ja tapahtumien sanoittajina lapsille, joilla kielitaito ei riitä ymmärtämään. Aro & Siiskonen (2014, 189) mainitsevat, että aikuisen tehtävä on rohkaista ja kannustaa lasta tämän aloitteissa. Aikuinen pystyy omalla toiminnallaan lisäämään lasten ymmärretyksi tulemistä ja siten tukea suomen kielen kehitystä. Ymmärretyksi tulemistä lisää aikuisen kiinnostus lapsen puheesta, vaikka suomen kieli ei olisikaan täydellistä.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että suurimpana haasteena vieras- ja monikielisessä lapsiryhmässä on iso ryhmä koko suhteessa aikuisiin ja siihen liittyvät vaikeudet. Esiin tulleet haasteet ovat tärkeää tietoa opinnäytetyön tarkoituksen kannalta, jotta vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettäviä pedagogisten menetelmien hyödyntämistä voidaan mahdollisesti tukea ja kehittää. Ryhmäkoon lisäksi vastaajat toivat esille muitakin haasteita, joihin pystytään vastaamaan pedagogisin menetelmin, kuten havainnoinnin parantamisen tuen tarpeen arvioinnissa. Koivunen & Lehtinen (2016, 18–19) toteavat, että havainnointia ei saa laiminlyödä kiireen takia, sillä havainnoinnin merkitys lapsen kehityksen ja käyttäytymisen ymmärtämiselle on tärkeää varhaiskasvattajalle. Havainnointia voidaan pilkkoa pieniin osiin ja keskittyä hyvinkin yksityiskohtaisesti eri tilanteissa.

Mielenkiintoista haasteissa oli, että vastausten perusteella pedagogiset menetelmät eivät itsessään aiheuta haasteita vieras- ja monikielisten lasten kanssa. Haasteita syntyy, kun lapsiryhmä on suuri ja erityisesti, jos samassa lapsiryhmässä on paljon vieras- ja monikielisiä lapsia. Vastausten perusteella pedagogisia menetelmiä ja osaamista niiden hyödyntämiseen löytyisi, mutta henkilöstöresurssit koetaan riittämättömiksi. Suuriin ryhmäkokoihin pyritään vastaamaan esimerkiksi jakamalla lapset pienryhmiin, mutta sitä ei aina koeta riittäväksi pedagogiseksi järjestelyksi silloin, kun ryhmässä on paljon vieras- ja monikielisiä lapsia.

Varhaiskasvatustilain (1973/36) viidennen pykälän ensimmäisen artiklan mukaan ”*Varhaiskasvatuksen ryhmät tulee muodostaa ja tilojen suunnittelu ja käyttö järjestää siten, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa*”. Kysely herätti kuitenkin kysymyksiä siitä, kuinka onnistuneesti nykyisen kokoisilla lapsiryhmillä toimintaa voidaan järjestää tavoitteiden saavuttamiseksi. Kyselyssä tuli esiin myös pohdintaa siitä, että vieras- ja monikielisten lasten kanssa ei koeta riittäviksi samaa henkilöstömitoitusta, kuin äidinkielenään suomea puhuvien ryhmissä.

Kielen kehityksen kannalta on oleellista, että äidinkieli on opittuna vahvasti pohjalla, jotta toisen kielen oppiminen mahdollistuisi. Lapsi siirtää äidinkielestään opitut taidot toisen kielen oppimiseen. Täydellistä kielenhallintaa ei voida saavuttaa, jos kielen kehitys on katkennut äidinkielen osalta. (Paavola 2007, 35–36.) Suomen kielen kehityksen kannalta nousi äidinkieleen liittyvä huomio kyselyn tuloksista, sillä vastaajat kertoivat varhaiskasvatuksessa nousevan esiin eriäviä mielipiteitä lapsen äidinkielen merkityksestä. Epäselväksi jäi, minkälaisista erimielisyyksistä on kyse.

Suomen kielen kehityksen kannalta on myös tärkeää, että lapselle luetaan. Nurmilaakso (2011, 31–40) korostaa lukemisen tärkeyttä kielen kehityksen tukena. Kyselyn tuloksista ei kuitenkaan noussut erityisesti tämän menetelmän hyödyntämistä. Uskomme kuitenkin, että varhaiskasvatuksen arjessa lukeminen ja lukuhetket ovat osa jokaisen ryhmän toimintaa. Eräässä vastauksessa nousi esiin, että satujen lukuhetkiä pyritään toteuttamaan pienryhmissä, mutta koko ryhmän ollessa läsnä ne eivät onnistu. Toinen vastaaja taas kertoi, että vieras- ja monikielisten lasten kanssa hyödynnetään kirjoitetun tekstin sijaan kuvakirjoja kielen kehityksen tukena.

Kyselystä selviää, että yhteistyö vanhempien kanssa nähdään tärkeänä tukena, kun opetellaan tuntemaan lasta ja tuetaan suomen kielen kehitystä. Vanhempien kanssa pyritään aktiivisesti keskustelemaan lapsen ja perheen asioista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 33) korostaa, että yhteistyö vanhempien kanssa on erityisen merkityksellistä

silloin, kun lapsi aloittaa uudessa ryhmässä. Kyselyn vastauksissa nousi esiin, että tulkkia käytetään tarvittaessa yhteistyössä vanhempien kanssa. Tulkin käyttö silloin, kun sen koetaan olevan tarpeellista mainitaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33). Kyselyn vastaajien mukaan aktiiviseen ja vuorovaikutteiseen yhteistyöhön vanhempien kanssa pyritään, vaikka kielimuuri voi aiheuttaa haasteita keskinäisessä ymmärtämisessä. Eräs vastaaja nosti esiin kaipaavansa joskus vuorovaikutusta, jossa toistensa ymmärtäminen ei olisi yhtä haastavaa. Kun puhutaan ryhmistä, joissa on paljon vieras- ja monikielisiä lapsia on tärkeää muistaa, että jokaisella heistä on myös perhe. Suomen kieltä tuetaan paitsi lasten, myös heidän huoltajiensa kanssa.

Kyselyn vastausten perusteella voimme todeta, että osallistuminen ja osallisuus nähdään varhaiskasvatuksen arjessa asioina, joita voidaan tukea hyvin samankaltaisin keinoin. Eräs vastaaja jopa ohjasi osallisuuden keinoja tarkastelevassa kysymyksessä lukemaan kokonaisuudessaan osallistumista tarkastelevan kysymyksen vastauksen. Pajulammi (2014, 141) erittelee väitöskirjassaan *Lapsi, oikeus ja osallisuus*, että osallistumisella tarkoitetaan sitä, kun yksilö on mukana jossakin asiassa.

Osallisuus puolestaan pitää sisällään muun muassa oikeuden saada tietoa omaan itseen koskevista asioista sekä olla aktiivinen vaikuttaja omissa asioissaan. Lisäksi merkittävää osallisuudessa on omien mielipiteiden ja näkemysten ilmaisu. Pajulammi korostaa kuitenkin osallisuuden yhteisöllistä ja yksilöllistä ulottuvuutta: henkilö voi kokea tärkeäksi ja riittäväksi osallistumisen johonkin, mutta oleellista on, onko hänellä mahdollisuus olla myös osallisena siinä. (Pajulammi 2014, 141.) Kyselyn perusteella vieras- ja monikielisten lasten osallisuutta tuetaan muun muassa tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tehdä päätöksiä esimerkiksi leikkivalinnoissa leikkitaulun avulla ja äänestystilanteissa. Toimintaa pyritään suunnittelemaan yhdessä lasten kanssa ja lapset ovat aktiivisia tekijöitä esimerkiksi lastenkokouksissa. Kyselyn vastausten perusteella voimme todeta, että vieras- ja monikielisten lasten osallisuutta pyritään tukemaan pedagogisin keinoin varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tuloksista voidaan päätellä, että vieras- ja monikielisessä lapsiryhmässä toimiminen on verrattavissa muihin lapsiryhmiin. Toiminta pohjaa samalla tavalla varhaiskasvatussuunnitelmaan ja näyttäytyy siten tavallisena päiväkodin arkena. Käytössä olevat pedagogiset menetelmät ovat pääosin samoja kuin muissa lapsiryhmissä. Ainakin tämän opinnäytetyön perusteella esiin nousi vain vähän käytössä olevia menetelmiä, jotka on luotu nimenomaan vieras- ja monikielisten kanssa tehtävään työhön kielen kehityksen saralla. Opinnäytetyö osoitti, että ryhmissä, joissa on paljon vieras- ja monikielisiä lapsia esiintyy erilaisia suomen kielen käyttöön liittyviä haasteita.

Mielestämme opinnäytetyö vastaa tavoitteeseensa ja tarkoitukseensa hyvin. Sen teoriapohja nojaa kielen kehitykseen ja monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen, ja laadullisen opinnäytetyön sähköinen kysely on suunniteltu varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Opinnäytetyön avulla saatiin selvitettyä varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkökulmasta minkälaisia pedagogisia menetelmiä he hyödyntävät suomen kielen tukemisessa. Esiin nousi lukuisia menetelmiä sekä myös toimintaan liittyviä haasteita.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön luotettavuudesta huolehdimme hyvin suunnitellulla kyselyllä ja tutkimuseettisesti hoidetulla tutkimusprosessilla. Helsingin yliopiston mukaan hyviin tieteellisen tutkimuksen lähtökohtiin kuuluvat rehellisyys, huolellisuus sekä tarkkuus työskentelyssä. Se pitää sisällään asianmukaiset lähdeviitteet, suunnitelmallisen etenemisen työskentelyssä, asiaan kuuluvien lupien hankkimisen, sekä huolellisesti harkitun työnjaon. Tiedonhankintaa ja tutkimusmenetelmiä toteutetaan eettisesti, avoimesti ja vastuullisesti tietosuojan huomioon ottaen. (Tutkimusetiikka 2017.)

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa, että kyselyn tulokset perustuvat vastaajien omiin kokemuksiin ja näkemyksiin. Tulkinnan ristiriita on olemassa luotettavuutta tarkasteltaessa. Kuitenkin kahden tekijän sama johtopäätös vastauksesta lisää luotettavuutta. (Kananen 2017, 179.) Laadullisessa opinnäytetyössä ei voida täysin arvioida ja laskea luotettavuutta, sillä työn johtopäätökset ja pohdinta ovat aina tekijän tai tekijöiden arvioinnin varassa. Laadullisen opinnäytetyön luotettavuutta mitataan reliabiliteetin ja valideetin avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, eli jos tutkimus uusitaan, saadaan samat tutkimustulokset. (Kananen 2017, 174–175.) Kun laadullisessa opinnäytetyössä käytetään määrällisen opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmää, kyselytutkimusta, ei voida sanoa, että tutkimuksen uusiutuessa tulokset näyttäytyisivät samana, koska kyseessä on varhaiskasvatuksen opettajien näkökulman selvittäminen. Valideetilla tarkoitetaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita (Kananen 2017, 176). Tämä on opinnäytetyössämme helpommin määriteltävä luotettavuuden mittari. Koska opinnäytetyön vastaukset voivat olla tulkinnanvaraisia niiden lukijasta riippuen, halusimme lisätä ne opinnäytetyön liitteisiin. Tällä tavalla tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten johtopäätöksiä voi arvioida kuka tahansa, joka lukee opinnäytetyön.

Opinnäytetyössä luotettavuuteen vaikuttivat vastaajien tulkinnanvaraiset vastaukset, joista oli tutkimuseettisesti haastavaa päätellä, mitä vastajaa vastauksella tarkoittaa. Esimerkkinä vastaus kysymykseen 14. Mitkä pedagogiset menetelmät olet todennut huonoiksi tai haastaviksi vieras- ja

monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa? ”*Esimerkiksi laulamiseen on ollut hyvä liittää nopean piirtämisen kuvia mielenkiinnon säilyttämiseksi.*”

Joissain tapauksissa vastaukset olivat erittäin lyhyitä tai niiden sisältö ei vastannut kysymykseen. Se herätti kysymyksen, ovatko varhaiskasvattajat ymmärtäneet kysytyn asian tai termin. Epäilemme kuitenkin, että kyse ei ole ymmärtämättömyydestä vaan siitä, että varhaiskasvatuksen hektinen arki ei ole sallinut vastaajalle rauhaa ja aikaa vastata kyselyyn.

Luotettavuuteen vaikuttaa se, että emme luokitelleet vastauksia yksittäisinä vaan kokonaisuutena.

Pyrimme suunnittelemaan kyselyn niin, että siitä saatava tieto vastaa opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta. Suhde näiden välillä täytyi pitää mielessä jokaisessa opinnäytetyön työstämisen vaiheessa. Varmistamme tavoitteessa pysymisen muistuttamalla mieleen opinnäytetyön lähtökohtia, lukemalla suunnitelmaa sekä keskustelemalla opinnäytetyöstä yhteyshenkilömme Katja Rinteen kanssa.

Avoimet kysymykset opinnäytetyössä olivat yhteyshenkilön ja meidän yhteinen ajatus saada varhaiskasvatuksen opettajien näkökulma esiin. Kyselyä laatiessa, otimme avointen kysymysten haasteellisuuden vastaan ja päätimme toteuttaa kyselyn toiveiden mukaiseksi. Opinnäytetyön tuloksia analysoitaessa huomasimme kuinka avoimien kysymyksien kohdalla esiin nousi haasteita vastausten vajaan sisällöstä. Kuten sanottu, osa vastauksista oli jätetty hyvin suppeiksi, eivätkä ne aina vastanneet kysymystä. Vastaamatta jättämistä pyrittiin vähentämään asettamaan kyselyn kysymykset pakollisiksi ennen mahdollisuutta jatkaa kyselyssä. Kuitenkin esiin nousi muutaman vastaajan vastanneen ”-”.

Kyselyn purkamisessa huomasimme, että osiin vastauksista oli kirjoitettu ”*kts. edellinen*”. Sähköisessä kyselylomakkeessa vastaukset käsitellään kokonaisuutena, joten tämän kaltaiset vastaukset jäivät tulokannavaraisiksi. Avoimien kysymysten haasteiden ohella kyselystä nousi paljon

yhteneväisiä tuloksia, mikä taas lisäsi opinnäytetyön onnistumista ja luotettavuutta.

Tulkinnanvaraisia vastauksia saimme verraten vähän, ja niistä huolimatta pystyimme poimimaan saaduista vastauksista yhteneväisyyksiä. Kuitenkin kyselyllä, jossa vastaukset ovat strukturoituja tällaiset tulkinnanvaraiset kysymykset olisi voitu välttää. Tämä ei kuitenkaan palvellut opinnäytetyötä, jonka tavoitteena oli saada varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkökulma kuuluviin. Aikataulullisista syistä myöskään haastattelututkimus ei tullut kysymykseen opinnäytetyötä tehdessä.

Haasteiden ohella, kyselymme keräsi yhteensä 14 vastausta neljästä valikoidusta päiväkodista. Rajauksen puitteissa vastauksia kertyi opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti ja niistä nousi esiin paljon yhteneväisyyksiä vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemiseen liittyen. Tavoitteen ja tarkoituksen kannalta oli mielekästä huomata, että varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat toteuttavat suomen kielen kehitystä monelta osin hyvin samankaltaisesti. Myös haasteiden esiin tuleminen oli tutkimuksellisesti mielenkiintoista. Tämä asettaa hyvät lähtökohdat vaikuttaa suomen kielen kehityksen pedagogisten menetelmien hyödyntämisen kehittämiseen varhaiskasvatuksessa.

Prosessin varrella meidät teki iloisiksi se, kun kyselyn perusteella saimme huomata, kuinka vieras- ja monikieliset lapset ja heidän ryhmään tuomansa kulttuurit todella koetaan ryhmää rikastuttavana elementtinä. Kyselyn perusteella varhaiskasvattajat tuovat esiin hyväksyvää ilmapiiriä sekä yhteisöllistä oppimista koko ryhmän välille. *”Erilaiselta näyttävä lapsi ei ole talossamme minkäänlainen kynnys vuorovaikutuksen onnistumiseksi. Tämä ilahduttaa ehkä eniten. Kaikki ovat vain lapsia, eskareita, viskareita, tyttöjä, poikia. Erilaisia kulttuureja käsitellään ajoittain ja se on lapsista kiinnostavaa.”*

Pedagogisia menetelmiä nousi esiin laajasti opinnäytetyön tuloksista. Käytössä olevat menetelmät ovat koettu hyviksi ja toimiviksi, eivätkä itse

menetelmät luoneet haasteita vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa. Monipuolinen osaaminen menetelmien hyödyntämisessä tuli tuloksista ilmi, mutta siihen koetaan samalla myös lisäkoulutuksen tarvetta ja tukea. Tämä on opinnäytetyön tarkoituksen kannalta merkityksellistä tietoa, johon voidaan keskittyä jatkossa pedagogisin menetelmin. Uusimmat keinot ja tiedot ovat mahdollista jakaa varhaiskasvatuksen opettajien käyttöön, jolloin he voivat kokea onnistuvansa suomen kielen kehityksen tukemisessa entistä paremmin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada esiin syvempää otetta menetelmien käytössä. Näillä tuloksilla on mahdollista keskittyä kohdennetummin S2-opetuksen pedagogisien menetelmien käyttöön.

Haasteista nousi esille myös suuret ryhmäkoot ja sen luomat haasteet. Se on varhaiskasvatuksessa todellinen haaste, mutta opinnäytetyömme tavoitteena oli löytää niitä pedagogisia keinoja, joilla pyritään keskittymään suomen kielen kehityksen tukemiseen eikä niinkään isojen ryhmäkokojen ongelmakohtiin. Työn luotettavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää nostaa esiin suurimmaksi koettu haaste ja tuoda julki varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemys asiasta. Haasteeksi koetut asiat voidaan kääntää vahvuudeiksi. Tukemalla varhaiskasvatuksen opettajia haasteissa, voidaan luoda entistä parempaa varhaiskasvatusta kaikille lapsille kielestä huolimatta.

Uskomme, että opinnäytetyön tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa ja työn tuloksia on mahdollista käyttää pedagogisten menetelmien kehittämisessä. Kyselyn vastaukset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajilla on ammattitaitoa ja kokemusta, sekä hyvää asennetta S2-opetusta kohtaan. Vieras- ja monikielinen lapsi on osa koko lapsiryhmää ja kielen kehitys nähdään koko lapsiryhmän kasvua ja kehitystä edistävänä osana. Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö Leena Miettinen sekä varhaiskasvatuksen S2-opettaja Katja Rinne osoittivat kiinnostustaan opinnäytetyötä kohtaan siksi, että siitä saatua tietoa voidaan mahdollisesti hyödyntää S2-opetuksen kehittämisessä sekä varhaiskasvatuksen opettajien S2-opetuksen tukemisessa. Uskomme, että opinnäytetyömme

tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan jatkokehittää S2-opetusta Lahden kaupungissa.

Opinnäytetyölle asetettu tavoite ja tarkoitus täyttyivät, sillä sähköisen kyselyn avulla saatiin kootuksi tietoa, mitä pedagogisia menetelmiä ja järjestelyjä varhaiskasvatuksessa hyödynnetään ja miten ne näkyvät arjessa. Vastauksista ilmenee, että menetelmiä on useita ja yhteneväisyyksiä löytyy. Varhaiskasvattajien kokemukset ja keinot hyödyntää menetelmiä saatiin nostetuksi esiin tuloksissa. Tarkoitusta ajatellen työn hyödynnettävyys suomen kielen kehityksen tukemisen kehittämiseen on täyttynyt. Tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat kokevat osaamisen vahvaksi, mutta varhaiskasvattajat kaipaavat tukea suomen kielen kehityksen tukemiseen.

Opinnäytetyön kyselyn vastaukset ovat liitteenä työssä käsitekarttoina. (Liite 3). Käsitekarttojen avulla toimeksiantaja ja yhteyshenkilö saavat tarkastella sitä ensikäden tietoa, jota varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat ovat tuottaneet vastaamalla kyselyyn vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettävistä pedagogisista menetelmistä.

Opinnäytetyö toimii sellaisenaan varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien näkemysten kartoittavana aineistona, jota voidaan hyödyntää suomen kielen kehityksen tukemisen kehittämisessä. Opinnäytetyö tarjoaa myös mahdollisuuden uudelle opinnäytetyölle, joka voisi jatkaa kartoitusta mahdollisen mallin tai oppaan muodossa S2-opetuksen kehittämiseen liittyen.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Aro, T. & Siiskinen, T. 2014. Millaista on hyvä tuki?. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.). 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 188–200. PS-kustannus.

Eerola-Pennanen, P. 2016. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 235–247. Juva: PS-kustannus.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 86–101. Unigrafia Oy. Helsinki.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä.

Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 248–261. Juva: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. [viitattu 5.9.2017]. Saatavissa: <https://peda.net/lahti/varhaiskasvatus/vasu2017/v2vpu>

Lapsen oikeudet. 2017. Lapsen oikeuksien sopimus. [viitattu 6.9.2017].
Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). 2014. Tampere. 17-19. Suomen varhaiskasvatus ry.

Mäkinen, M. 2016. Minä olen ja kuulun. Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 100. Juva: PS-kustannus

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013. 9-41. Härmäläinen, J. 2013. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Kuopio.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa. Opas. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos: 13. Helsinki: Yliopistopaino. [viitattu 5.9.2017]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/80046>

Osallisuus 2017. Hyvinvointi- ja terveyserot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 16.9.2017] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Paavola, H. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia: 283. Yliopistopaino. [viitattu 5.9.2017]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/19984>

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. PS-kustannus. Juva.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Lapin yliopiston oikeustieteiden yliopistollinen väitöskirja. Talentum. Helsinki.

Pitkänen, P. 2006. Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rintakorpi, K. 2014. Pedagoginen dokumentointi välineenä 1–3-vuotiaiden osallisuuteen päivähoiton aloitusvaiheessa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). 2014. 137. Tampere. Suomen varhaiskasvatus ry.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Suunnitelma S2-opetuksen järjestämisestä Lahden varhaiskasvatuksessa 2011. Lahden kaupunki. [viitattu 13.9.2017] Saatavissa:

<https://www.lahti.fi/PalvelutSite/VarhaiskasvatusSite/Documents/Suunnitelma%20S2-opetuksen%20j%C3%A4rjest%C3%A4misest%C3%A4%20Lahden%20varhaiskasvatuksessa.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustanneosakeyhtiö Tammi. Vantaa.

Tutkimusetiikka. 2017. Helsingin yliopisto. Tutkimus. Tutkimusympäristö. [viitattu 26.9.2017] Saatavissa:

<https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkimusymparisto/tutkimusetiikka>

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). 2015. 109-110. PS-kustannus. Juva.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973. [viitattu 15.9.2017] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus.

Määräykset ja ohjeet 2016:17. [viitattu 4.9.2017]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vieraskieliset ja monikieliset lapset Lahden kaupungin
varhaiskasvatuksessa 2017-2018. 2017. Lahti. [viitattu 17.11.2017].

Yhdenvertaisuuslaki 1324/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. [viitattu
10.9.2017] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

LIITTEET

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Kyselyn runko

Liite 3 Kyselyn purkamisesta syntyneet käsitekartat

Liite 1 Saatekirje

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja,

Olemme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita, ja teemme laadullista opinnäytetyötä vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisesta. Opinnäytetyön tavoitteena on sähköisen kyselylomakkeen avulla selvittää varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta, minkälaisia eri pedagogisia menetelmiä ja järjestelyjä vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukena käytetään varhaiskasvatuksessa.

Kyselyn avulla saadaan tärkeää tietoa siitä, mitkä pedagogiset menetelmät ja järjestelyt toimivat ja miten niitä hyödynnetään suomen kielen kehityksen tukemisessa. Näistä vastauksista saamme kootuksi tietoa, jotta suomen kielen kehityksen tukemisessa käytettäviä pedagogisia menetelmiä voidaan kehittää Lahden kaupungissa. Olemme valinneet opinnäytetyöhömmme neljä päiväkotia, joissa esiintyy prosentuaalisesti eniten vieras- ja monikielisiä lapsia Lahden alueella. Kysely on osoitettu kaikille niille varhaiskasvatuksen opettajille ja erityisopettajille, jotka työskentelevät alle esiopetusikäisten lasten ryhmissä.

Sähköiseen kyselyyn pääsee seuraavan linkin kautta.

<https://www.webropolsurveys.com/S/9133687D6BF415D4.par>

Vastausaika on 27.10.-19.11.2017. Kyselyssä on neljä osiota: Perustiedot, Ryhmytyminen ja osallisuus, Pedagogiset menetelmät ja monikielisen ryhmän haasteet. Kysymyksiä on yhteensä 20 ja jokaiseen kysymykseen tulee vastata. Avoimissa kysymyksissä ei ole rajoitettu vastauksen pituutta. Vastaamiseen kuuluu noin noin 15 minuuttia.

Toivomme, että päiväkodistanne löytyisi aikaa vastata kyselyymme. Mikäli teillä ilmenee kysyttävää, ottakaa yhteyttä.

Kaikki kyselyn vastaukset käsitellään anonymisti ja luottamuksellisesti.

Ystävällisin terveisin,

Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat

Mira Virolainen

Taiju Linna

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

KYSELY VIERAS- JA MONIKIELISTEN LASTEN SUOMEN KIELEN KEHITYKSEN TUkena KÄYTETTÄVISTÄ PEDAGOGISISTA MENETELMISTÄ

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukena käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja järjestelyistä.

Kyselyssä on neljä osiota: Perustiedot, Ryhmytyminen ja osallisuus, Pedagogiset menetelmät sekä Monikielisen ryhmän haasteet. Kysymyksiä on yhteensä 20 ja aikaa vastaamiseen menee noin 15 minuuttia. Voitte vastata kyselyyn joko yksin, tai tiiminä samassa ryhmässä työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien kanssa. Kyselyn vastaukset käsitellään anonyymisti.

Kyselyn tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen s2-opetuksen kehittämiseen.

I. Perustiedot

1. Vastaan/Vastaamme *

☐ Yksin

☐ Tiiminä

2. Kuinka suuri lapsiryhmä on, jossa toimit opettajana? *

3. Kuinka monta vieras- tai monikielistä lasta ryhmässä on? *

4. Minkä ikäisiä ryhmän vieras- ja monikieliset lapset ovat? *

5. Kuinka montaa eri kieltä ryhmässä esiintyy? *

- ☐ Alle 5
- ☐ 5-10
- ☐ Yli 10

6. Ryhmässä olevien vieras- ja monikielisten lasten hoidon laajuus *

- ☐ Suurin osa on osapäivähoidossa (20h/vko)
- ☐ Noin puolet ovat osapäivähoidossa
- ☐ Suurin osa ei ole osapäivähoidossa

7. Miten näet osapäivähoidon vaikuttavan lapsen suomen kielen kehityksen tukemiseen? *

II. Ryhmytyminen ja osallisuus

8. Kun ryhmässä aloittaa vieraskielinen lapsi, minkälaisin pedagogisin keinoin pyritte mahdollistamaan ryhmytymisen onnistumisen? *

9. Minkälaisin pedagogisin keinoin tuette vieras- ja monikielisten lasten tasa-arvoista *

a. osallistumista

b. osallisuutta

10. Minkälaisin pedagogisin keinoin varmistatte vieras- ja monikielisten lasten mielipiteiden ja näkemysten huomioonottamisen? *

11. Minkälaisia positiivisia asioita vieras- ja monikieliset lapset tuovat ryhmään? *

III. Pedagogiset menetelmät

12. Mitä pedagogisia menetelmiä olet todennut toimiviksi vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa? Perustele vastauksesi. *

13. Kerro lyhyesti, miten toimivia menetelmiä hyödynnetään arjessa? *

14. Mitkä pedagogiset menetelmät olet todennut huonoiksi tai haastaviksi vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen kehityksen tukemisessa? Perustele vastauksesi. *

15. Miten strukturoitte ryhmän toimintaa suomen kielen kehityksen ympärille?

*

16. Tuetteko pedagogisin keinoin vieras- ja monikielisen lapsen suomen kieltä yhteistyössä huoltajien kanssa?

Kyllä. Kerro lyhyesti, minkälaisin keinoin tuette suomen kielen kehitystä yhteistyössä vanhempien kanssa?

Ei. Kerro lyhyesti, miksi ette tue suomen kielen kehitystä yhteistyössä vanhempien kanssa?

IV. Monikielisen ryhmän haasteet

17. Mitkä asiat näet merkittävimpinä haasteina vieras- ja monikielisten lasten kielen kehityksen tukemisessa? Perustele vastauksesi, jos mahdollista. *

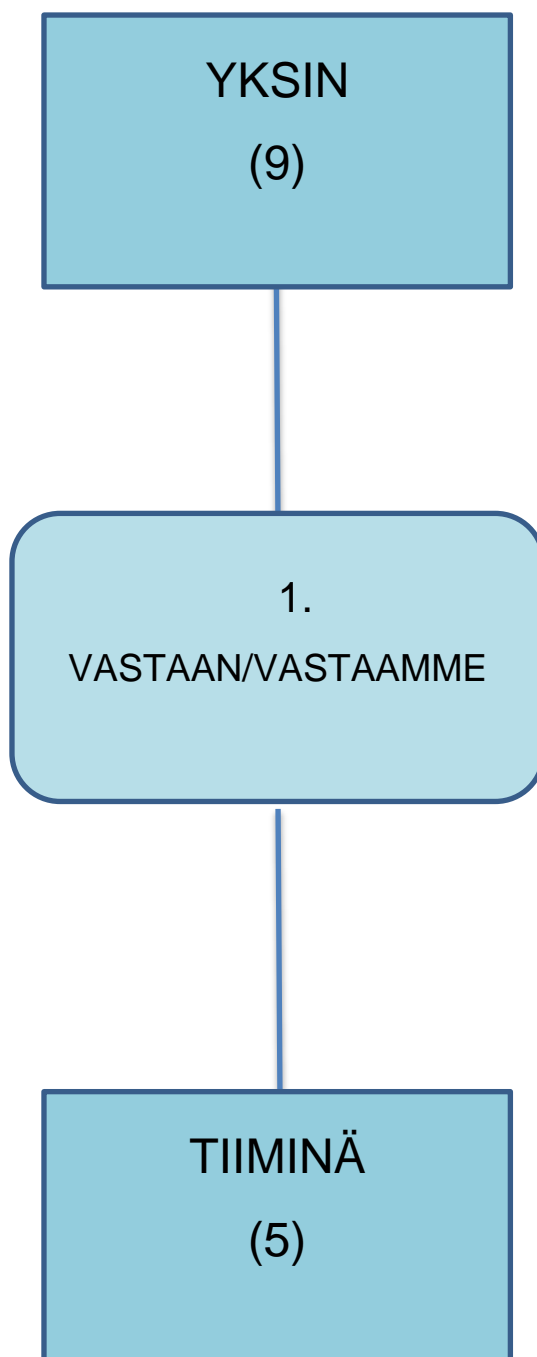
18. Miten pyrit vastaamaan haasteisiin? *

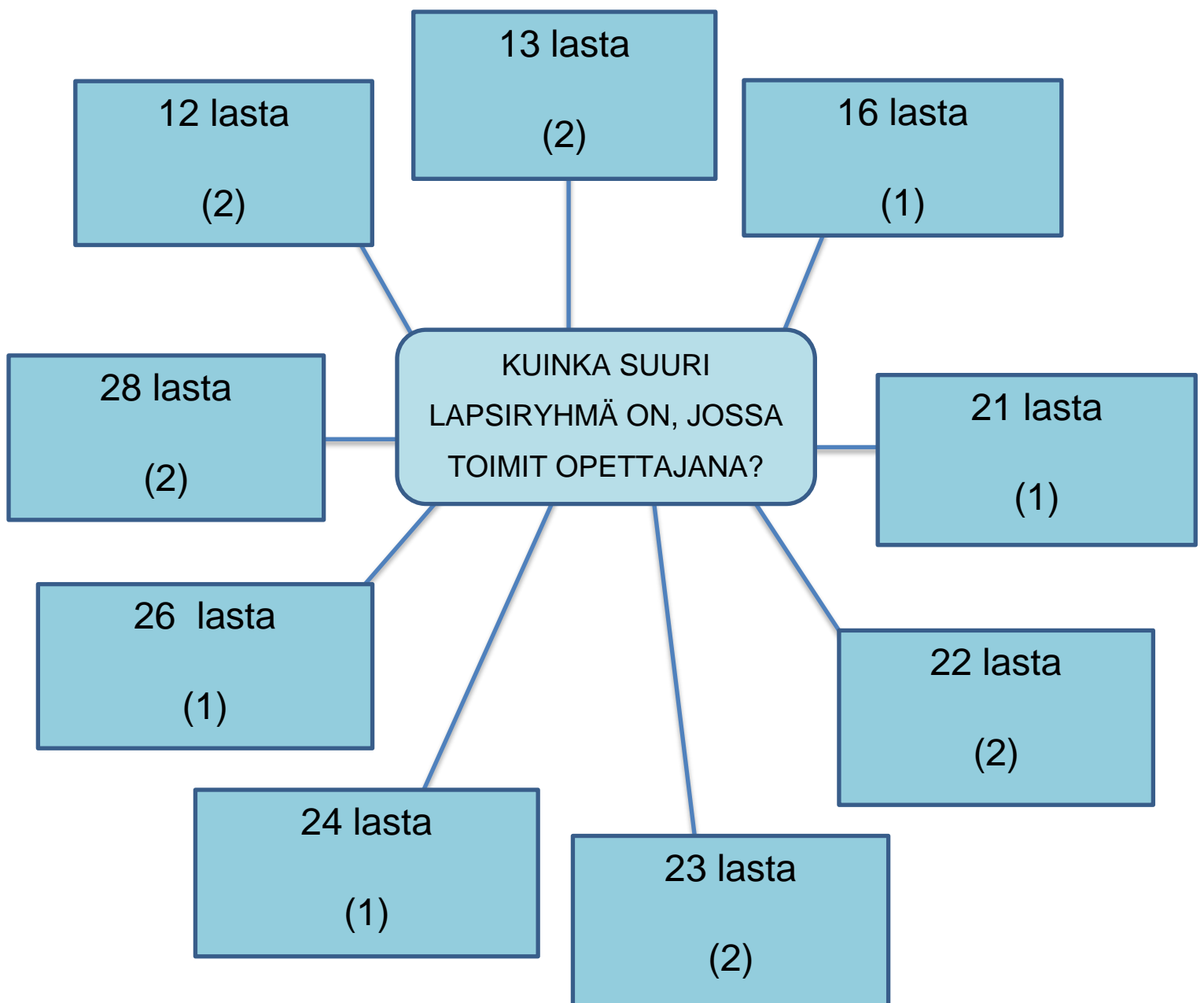
19. Kuinka paljon asteikolla 0-5 (0 – en koe yhtään, 5 – koen paljon) koet tarvetta lisäkoulutukselle saadaksesi enemmän pedagogisia keinoja ja osaamista moni- ja vieraskielisten lasten kielen kehityksen tukemiseen? *

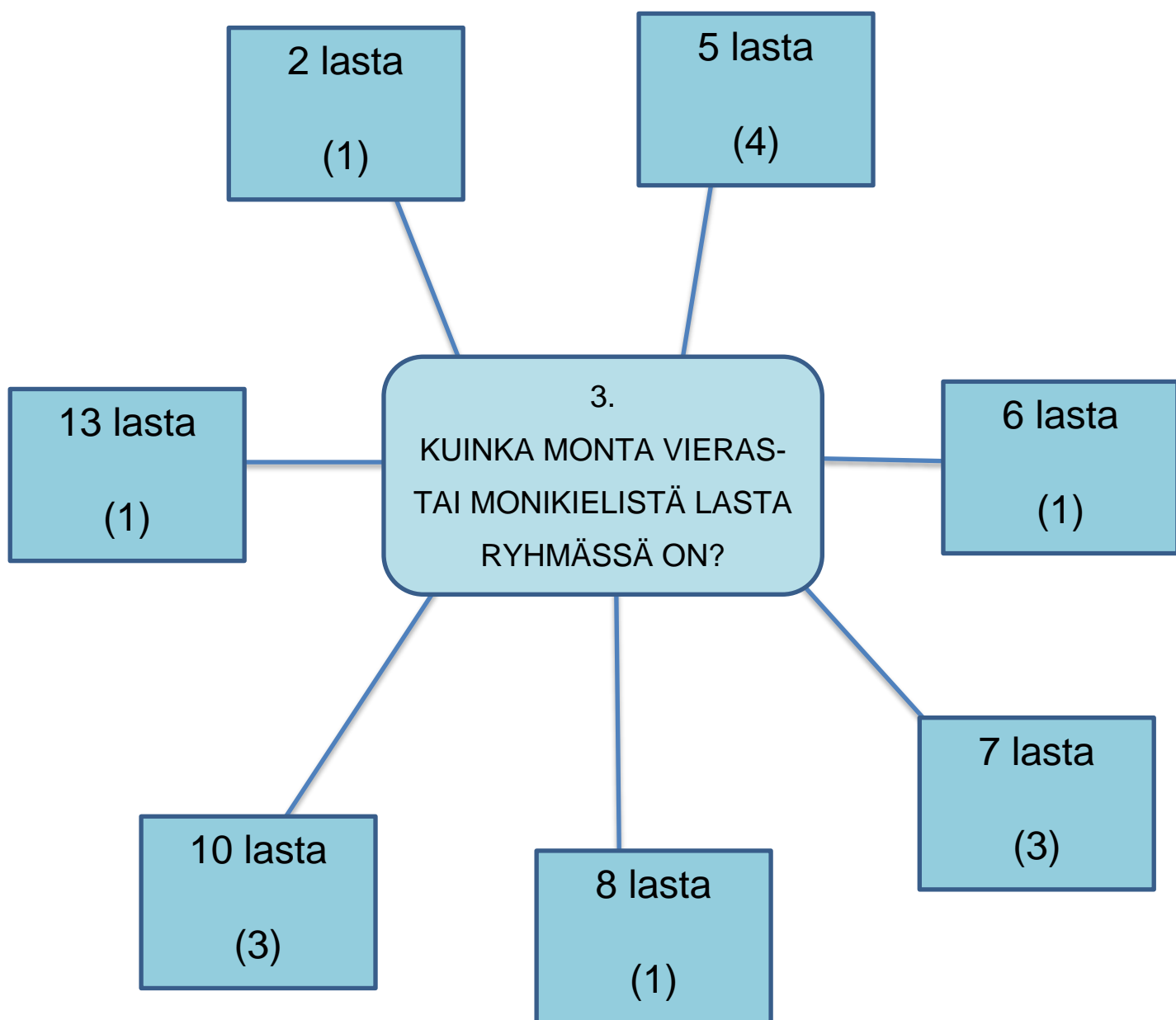
☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

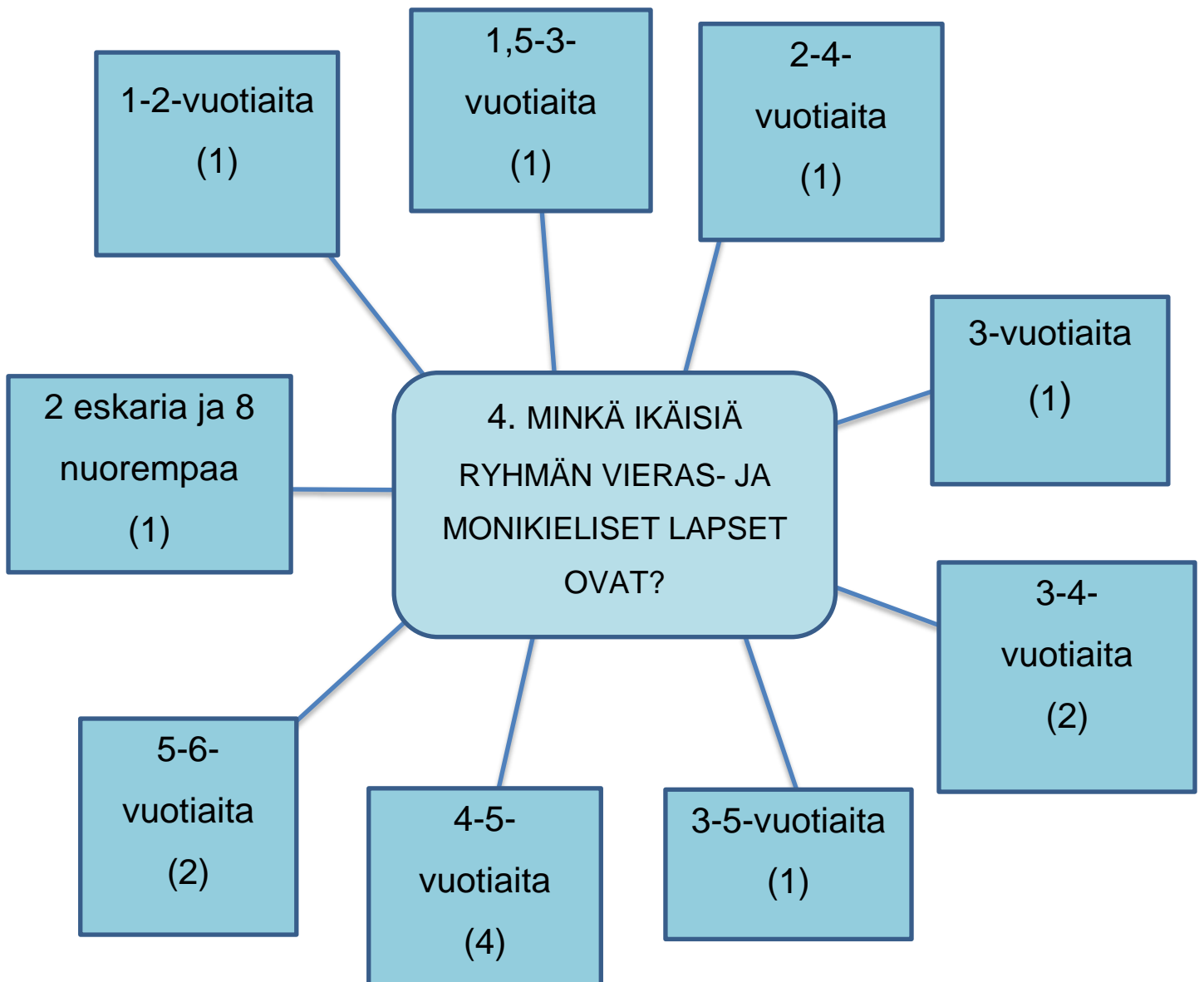
20. Jos vastasit edelliseen kysymykseen numerolla 1, 2, 3, 4, tai 5,
minkälaiseen osaamiseen tähtäävää koulutusta kaipaat?

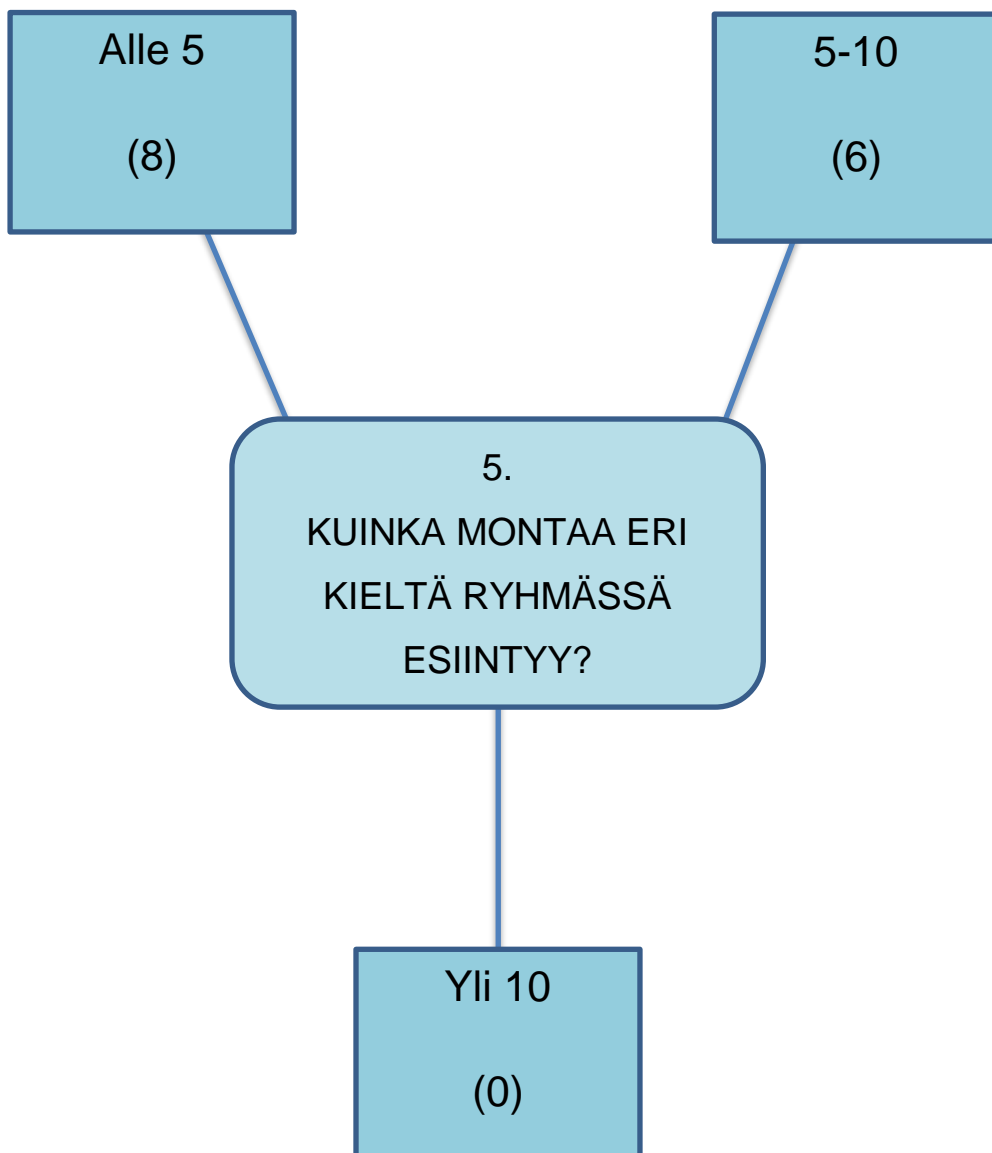
Liite 3 Kyselyn purkamisesta syntyneet käsitekartat

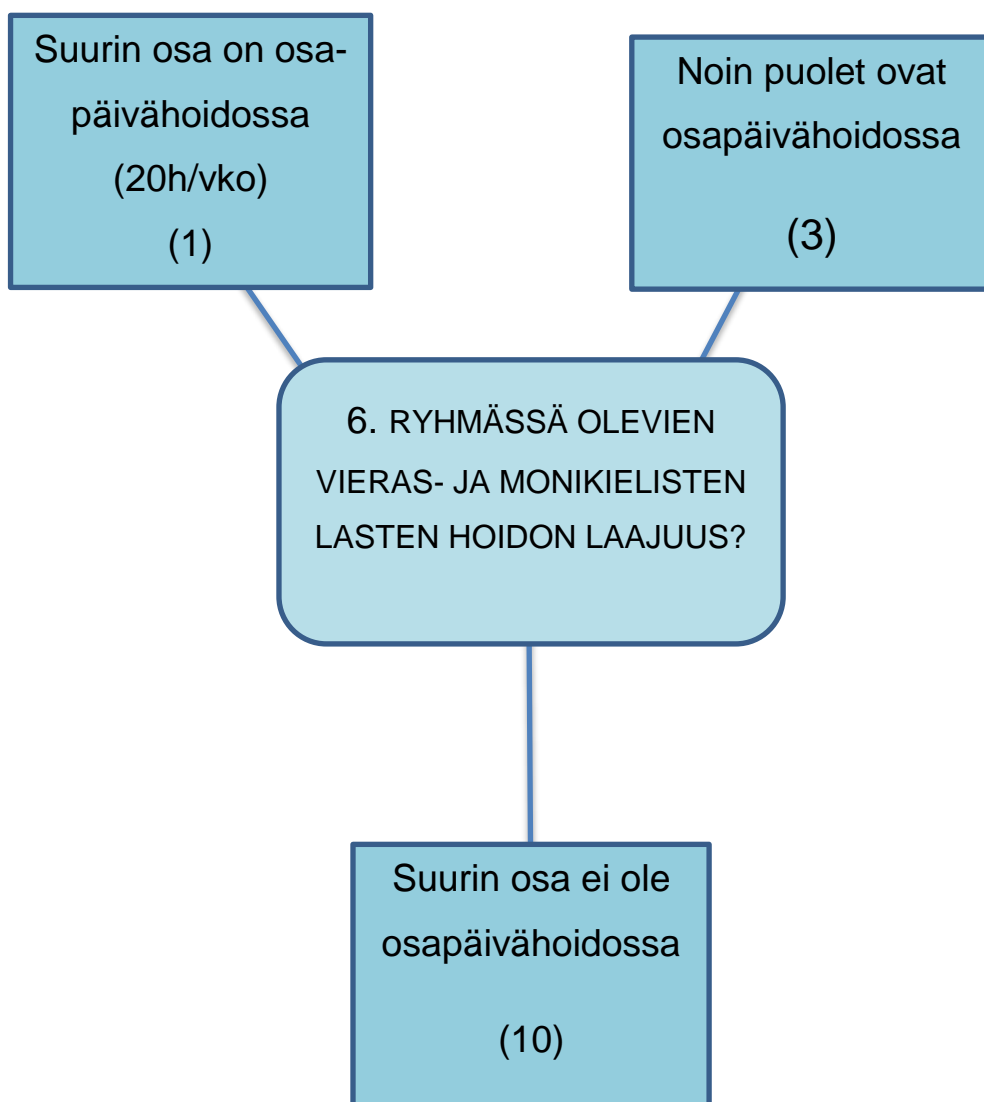

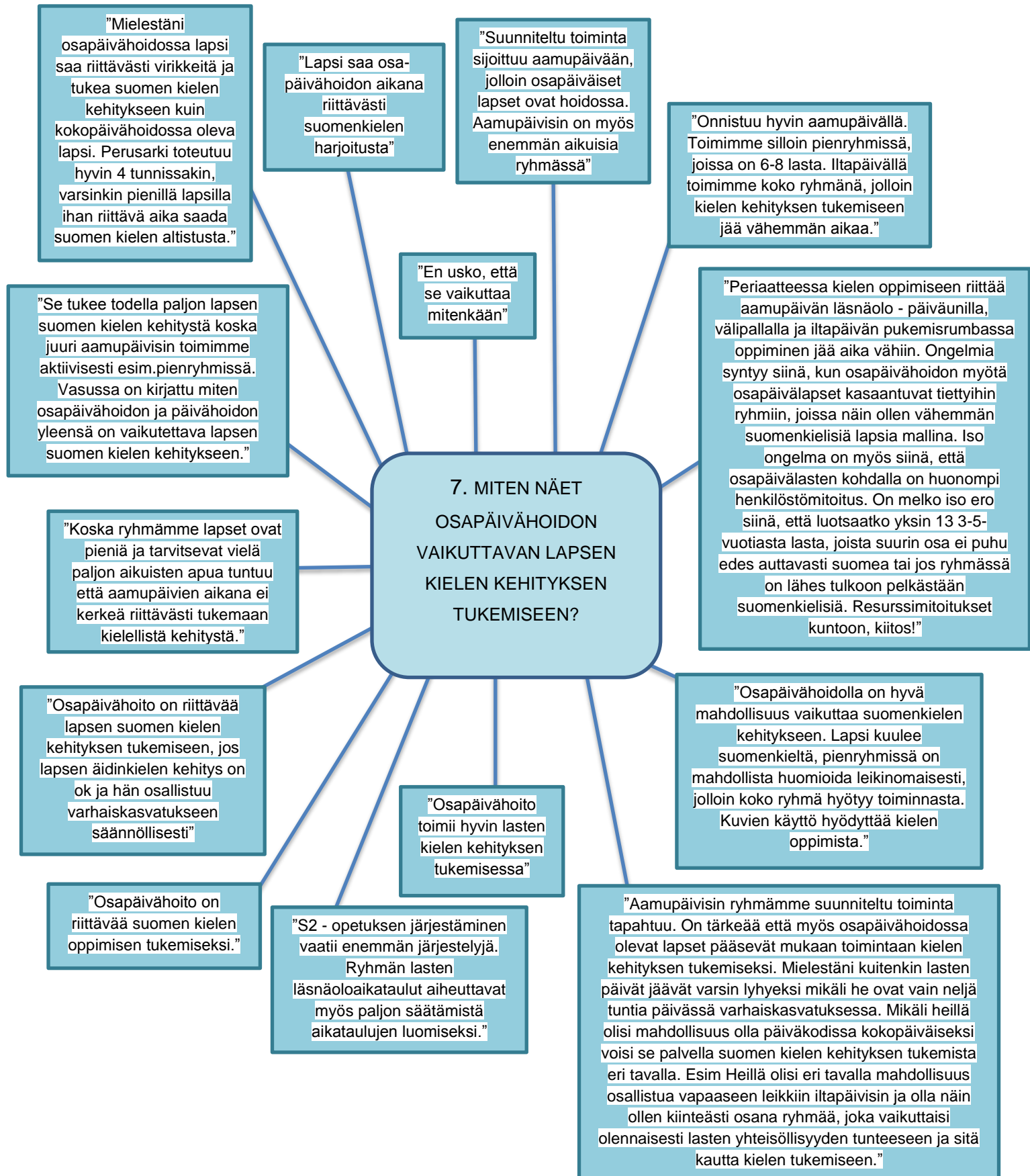

"Ryhmässä aloitti tänä syksynä 8 uutta vieraskielistä lasta, osa heistä suoraan kotoa, ilman minkäänlaista suomen kielen taitoa. Meillä enemmistö on s2, joten heitä ei tarvitse tukea mitenkään erityisesti, koska kaikki toiminta ja struktuuri on rakennettu s2 edellä. Että ihan samassa köntissä ryhmäydytään kieleen ja kulttuuriin katsomatta. Ryhmässä siis käytössä ihan "normaalistikin" paljon kuvia toiminnan ja ohjeiden tueksi (toiminnan ohjauksortiti, kuvitetut laulut, liikennevelot, kuvitettu päiväjärjestys jne.). Myös toistoa on paljon, jotta kaikki saavat juonesta kiinni.."

"Käytössä vanhempien haastattelu lapsesta ja hänen kulttuurista. Käytössä on kuvat ja pika piirtäminen sekä pienryhmätoiminta "

"Järjestämällä rauhallisia pienryhmätuokioita/leikkiporukoita"

"Tutustumisleikit, joissa ryhmän muiden lasten ja aikuistenkin nimet tulevat tutuiksi. Järjestetään rauhallisia leikkihetkiä, joissa vain muutama lapsi niin voi leikin lomassa tutustua rauhassa muutamaan lapseen kerrallaan ja aikuinen on mukana tukemassa ja havainnoimassa."

"Iso ryhmämme jaetaan kiinteisiin pienryhmiin, jotta lapselle mahdollistetaan liittyä omaan viiteryhmään ja oppiaa tuntemaan riittävän hyvin lapsia sekä ryhmästä vastaavaa aikuista. Kaikessa toiminnassa pääpaino on omassa pienryhmässä toimimisella, jotta arki ja sen struktuurit tulevat selviksi ja niitä toistetaan riittävän usein. Lapsen kulttuurista taustaa selvitetään vanhempien ja tulkin avustuksella, jotta ymmärretään lapsen ja perheen tarpeita ja toiveita. Tämän lisäksi panostetaan päivittäisiin kohtaamisiin luottamuksellisten suhteiden luomiseksi."

"yhteistyö vanhempien kanssa, tutustuminen ennen hoidon alkua, aikuisen tuki ja läsnäolo, oman äidin kielen tukeminen (kieliavustaja, leikkikaverit)."

"Aikuisen tuki ja ohjaus leikkiryhmien muodostamisessa ja leikeissä."

8. KUN RYHMÄSSÄ ALOITTAAT VIERASKIELINEN LAPSI, MINKÄLAISIN PEDAGOGISIN KEINON PYRITTE MAHDOLLISTAMAAN RYHMÄYTYMISEN ONNISTUMISEN?

"Alkukeskustelut vanhempien kanssa ovat tärkeitä- Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, pieryhmässä on helpompi tutustua päiväkodin lapsiin ja aikuiseen sekä päiväkodin käytäntöihin. Kuvat ovat käytössä eri tilanteissa (päivärytmi, ruokailu, pukeminen, vessatus), Aikuinen sanoittaa asioita, tunteita. Tärkeää alussa, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi(oman perheen kuvat)

"Pienryhmätoiminnan avulla, muutaman lapsen leikkiryhmien avulla, kieliavustajan tuella. Kannustamme ja annamme positiivista palautetta joka päivä monissa tilanteissa. Henkilökohtainen tuki ja ohjaus. Käytämme leikkitaulua leikkiryhmien muodostamiseen, jolloin lapsi leikkii useamman lapsen kanssa. Vasun suuntaisesti tämäkin.."

" - kuvia kommunikoinnin avuksi
- tukiviittomia
- käytämme ryhmässämme paljon musiikkia, joten lapsi kokee pääsevänsä heti osalliseksi jostakin yhteisestä kivasta"

"Jos vanhemmat eivät puhu suomea, päiväkodin käytännöistä puhutaan perheen kanssa tulkin välityksellä. Päiväkodissamme käy venäjänkielen kieliavustaja, joka voi toimia lapsen tukena arjen tilanteissa. Ohjeistuksessa käytetään kuvia ja pyrimme toimimaan aamupäivät pienryhmissä, jolloin aikuiselle jää enemmän aikaa tukea kaksikielistä lasta.."

"Lapsi otetaan tottakai mukaan kaikkeen toimintaan eikä ketään jätetä ulkopuoliseksi. Arjen pedagogiikan tukena ryhmässämme toimii vahvasti kuvakortit toiminnanohjauksessa. Esim. päivän kuluna tai lounaalle siirtyessä katsomme mitä tänään syödään kuvakorttien ja niiden nimeämisen avulla. Panostamme myös siihen, että satuhetkellä vieraskielisten lasten kanssa luetaan kuvakirjoja ja nimetään kuvia.."

"Toimimme kiinteissä pienryhmissä, käytämme toiminnan apuna runsaasti kuvia ja arkemme on selkeästi strukturoitua ja täten helppo hahmottaa. Ryhmässämme käy kolme kertaa viikossa eri kieliryhmien avustajia. Kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti ja teemme asioita paljon toiminnallisesti, jolloin kieli ei ole aina ratkaiseva asia osallistumisen onnistumiseksi."

"Päivän struktuuri mahdollisimman selkeä ja hyvä. Käytämme kuvia. Kuvilla ennakoimme, jäsennämme ja helpotamme lapsen päivää. Viittomat ovat myös käytössä. Osallisuus huomioidaan suunnittelussa, toiminnassa ja arvioinnissa."

10. MINKÄLAISIN PEDAGOGISIN
KEINOIN VARMISTATTE VIERAS-
JA MONIKIELISTEN LASTEN
MIELIPITEIDEN JA
NÄKEMYKSIEN
HUOMIOONOTTAMISEN?

"Esikoululaisilla on jo kattava kysely mielenkiinnon kohteista ja mieleisistä asioista. Myös viisivuotiaita haastatellaan kahden kesken. Pidämme myös joskus lastenkokouksia. Näissäkin käytämme apuna kuvia, jolloin jokainen saa mielipiteensä kuuluviin"

"Samoilla keinoilla kuin osallistumisen ja osallisuuden tukemiseen"

"Kuvien avulla ja käyttämällä kielivästävää tulkkinä. Tai lapsi voi näyttää, mitä hän haluaa."

"Aikuinen on aidosti läsnä lasten kanssa. Istutaan heidän tasollaan ja havainnoidaan heidän ilmeitä, eleitä ja kiinnostusten kohteita "isoilla korvilla" tarttuen niihin."

"Kuvia apuna käyttäen, lyhyitä ja pilkottuja lauseita käyttäen. Menemällä lapsen tasolle. Pienryhmätoiminnan avulla. S2 opettajan tuella. Toimimalla voimavaroiltoisesti. Nopean piirtämisen avulla. Satujen, tarinoiden, draaman, runojen ym. menetelmien avulla edelleen vasun periaatteiden mukaisesti."

"Kuvien tuettu kerronta, piirtäminen"

"Kuvien avulla, mielipidettä kysyen. Kaikki visuaaliset ja esteettömän viestinnän keinot ovat käytössä (piirtäminen, viittomat, kuvat, ilmeet, eleet)."

"Äänestystilanteissa kaikki vaihtoehdot myös kuvina tai piirroksina, jotta jokainen ymmärtää mistä on kyse. Lapsella mahdollisuus piirtää oma ajatuksensa tai mielipiteensä."

"Pienillä on tärkeää keskustella vanhempien kanssa koska ryhmässämme lapsi ei osaa vielä niin paljon sanoittaa asioita. Se on hyvä keino saada tietoa lapsesta. Havainnointi päiväkodissa valaisee myös, mistä lapsi on kiinnostunut. Kuvat, leikkivalikko mm"

"Lapsen kohtaamiselle ja kuuntelemiselle on oltava aikaa. Sujuvalla suomella kommunikointi on paljon nopeampaa, kuin se, että luetaan aktiivisesti lapsen ilmeitä ja kehonkieltä ja kommunikoidaan käyttäen eleitä, viittomia, kuvia, pantomiimiä jne. Aikuisen on oltava koko ajan lähellä, läsnä ja lasten käytettävissä, jotta voi toimia lapsen "tulkkinä" esim. leikki- ja valintatilanteissa."

"- pienillä ei vielä korostu mielipiteet ja näkemykset, mutta esim. kuvien käyttö toimii hyvin oman mielipiteen ilmaisun kanavana"

"Kuvakortteja sanallisen puheen tukena. Ilmeet /eleet"

"kuvien avulla, kielivästävän avulla"

"Lasten kokouksissa suunnitellaan yhdessä lasten kanssa yhteistä toimintaa ja mielenkiinnon toteutumista. Leikeissä lapsi saa valita leikkejä esim. leikkitalun avulla."

11. MINKÄLAISIA POSITIIVISIA
ASIOITA VIERAS- JA
MONIKIELISET LAPSET TUOVAT
RYHMÄÄN?

"- suvaitsevaisuuskasvatus
- hauskoja hetkiä lasten kesken kun
opetellaan asioita ehkä kahdella kielellä
- aikuinen tulee kiinnittäneeksi huomiota
siihen, millainen ulosanti hänellä on >>
selkeästä puheesta hyötty S1-lapsetkin"

"Lapset tuovat paljon positiivisia asioita!
Ryhmässämme käytetään enemmän
kuvakortteja, koska ryhmässä on
monikulttuurisia lapsia. He tuovat myös
meille jokaiselle suvaitsevaisuutta ja
avarakatseisuutta siihen, että jokainen
on erinäköinen ja värinen, mutta silti
jokainen ainutlaatuinen ja yhtä tärkeä
meille jokaiselle."

"Iloisuuden,
innokkuuden, oman
kulttuurinsa asioiden
esilletuomisen,
motivaation uuden
oppimiseen"

"Erilaisia lauluja, leluja.."

"Tuulahduksia uusista
kulttuureista ja kielistä."

"Erilaisuuteen ja
monimuotoisuuteen
suhtaudutaan luontevasti
osana arkea. Siitä voi oppia ja
itse puolestaan opettaa muita.
Yhteinen ymmärrys ja
suvaitsevaisuus lisääntyvät.
Tieto eri kulttuureista ja
kokemukset lisääntyvät"

"Ryhmässämme monikieliset lapset
ovat niinluin muutkin omia
persooniaan ja ovat osa ryhmäämme.
On mukava tutustua erikielisiin
perheisiin, heidän tapoihinsa (jotka
yleisesti ottaen ovat samankaltaisia
kuin pienten lasten perheissä
yleisesti)."

"Lapset oppivat
pienestä pitäen, että
on monenlaisia
ihmisiä ja
kulttuureja. Tämä on
hyvin arkipäivää
meille."

"Erilaisuuden hyväksyminen.
Lapset ovat tottuneet eri
kulttuurien kohtaamiseen, minkä
huomaa selvästi, kun lapset eivät
ihmettele/hämmästele erilaisia
kieliä tai tapoja, vaan ne ovat osa
arkipäivää."

"Hei haloo! Lapsi on lapsi
ja tuo iloa tullessaan, oli
kieli- tai kulttuuri mikä
tahansa. Meillä ollaan yhtä
laumaa eikä lapsia erotella
kielen tai alkuperän
mukaan, joten aika
absurdi tämä kysymys,
kun pitäisi osata verrata
ryhmän 13:a keskenään
hyvin erilaista s2 lasta
meidän keskenään hyvin
erilaisiin s1 lapsiin."

"Erilaisia kulttuureja
ja mahdollisuutta
tutustua eri
kulttuuritaustaisiin
lapsiin ja perheisiin"

"Monipuoliset
viestinnän keinot ovat
rikkaus. Niistä ei ole
haittaa kenellekään."

"lapset ovat
suvaitsevampia ja
ennakkoluulottomia"

"Erilaiselta näyttävä lapsi ei ole
talossamme minkäänlainen kynnyksen
vuorovaikutuksen onnistumiseksi.
Tämä ilahduttaa ehkä eniten. Kaikki
ovat vain lapsia, eskareita,
viskareita, tyttöjä, poikia. Erilaisia
kulttuureita käsitellään ajoittain ja se
on lapsista kiinnostavaa."

13. KERRO LYHYESTI, MITEN TOIMIVIA MENETELMIÄ HYÖDYNNETÄÄN ARJESSA?

"Lapsia jaetaan säännöllisesti pienryhmiin, jossa lapset toimivat omien taitojen ja haasteiden mukaan. Ryhmiä voimme tarvittaessa soveltaa huomaten lasten yksilölliset tarpeet esim kielen kehityksessä. Jumppahetkellä välillä ohjelmassa on tukena kuvakortit, jotta lapset tietävät mitä tapahtuu nyt ja mitä seuraavaksi."

"- musiikkia päivittäin yleensä enemmän kuin kerran >> jopa siirtymätilanteissa laulaminen toimii hyvin
- kuvat käytössä ruokapöydässä (ensin- sitten ajatuksella)
- vuorovaikutustilanteet leikissä ja arjen perushoitotilanteissa hyödynnetään tehokkaasti asioiden nimeämiseen ja vuorovaikutuksen tukemiseen"

"Kuten edellä."
(edellisessä kysymyksessä)

"Ne muodostuvat vähitellen tavaksi toimia arjessa."

"MiniVerso- sovitteluohjelma toimii hyvin vieraskielisille, koska kuvat ovat mukana. Samoin suujumppa-ohjelma Manu- koiran seikkailut toimii myös. Siinä on paljon toiminnallisuutta ja kuvia. Pienryhmät pyörivät joka viikko maanantaisin. Strukturoitu, säännöllinen arkemme on tarkasti mietitty ja toimiva myös. Erityisesti pienemmille lapsille (3-5) suunnattu Nallematikka- ohjelma on toimiva"

"Toimivat menetelmät ovat tiimin kaikkien jäsenten sopimia. Ne kuuluvat jokaiseen päivään. Puhetta vähän kerrallaan, kuva vahvistaa puheen. Reissuvihko, jossa kuvat viikon tärkeistä tapahtumista. Kuvien avulla lapsi voi kertoa myös viikonlopusta."

"Kertaus on opintojen äiti."

"Joka päivä erilaisissa arjen tilanteissa ja pienryhmätöiminnoissa. Esim. kun opetellaan uutta laulua, laulun pääsanat esitetään kuvina."

"eleet ja viittomat erilaiset kuvat ja graafiset merkkijärjestelmät"

"Esim. lauluhetkillä toistetaan samoja lauluja riittävän pitkään, jotta kaikki oppivat. Monet lauluista sisältävät leikin tai kuvituksen, joka avaa lapsille laulun sanoja."

"Pienryhmätöinnassa, siirtymätilanteissa, perushoitotilanteissa, ohjatussa toiminnassa, ulkoilussa. Kohtaamalla lapsi yksilöllisesti aina kun se on mahdollista. Ja senhän pitäisi olla aina mahdollista."

"Asioiden nimeämistä ja tilanteiden sanoittamista käytetään päivittäin erilaisissa toiminnoissa ja siirtymätilanteissa. Toiminnanohjauskuvia ja pikapiirtämistä hyödynnetään tukemaan sanallista ohjausta ja havainnollistamaan lapselle mitä tapahtuu missäkin järjestyksessä. Pienryhmätöimintää hyödynnetään lähes kaikessa toiminnassa, harvoin koko ryhmä toimii yhdessä. Yksilöohjausta hyödynnetään tarpeen mukaan kun huomataan lapsen tarvitsevan sitä ja hyötyvän siitä."

14. MITKÄ PEDAGOGISET
MENETELMÄT OLET TODENNUT
HUONOIKSI TAI HAASTAVIKSI
VIERAS- JA MONIKIELISTEN
LASTEN SUOMEN KIELEN
KEHITYKSEN TUKEMISESSA?

"- kuvia olisi mukava käyttää enemmänkin, mutta aika ei riitä kuvamateriaalin valmistamiseen tai ryhmässä on niin kova meno päällä, ettei yksittäisen lapsen kanssa pysty keskittymään kahdenkeskiseen juttuun (ryhmän koko liian suuri jos ryhmässä useita S2-lapsia)"

"Suuret ryhmäkoot vaikeuttavat kielen kehityksen tukemista joka osa-alueella. Aikuisen tuki ja pienryhmissä toiminen ovat äärimmäisen tärkeitä kielen kehityksen tukemisessa, ja uudet ryhmäkoot ovat suuri uhka tälle. Leikkiminen jatkuvasti/usein oman äidinkielisten lasten kanssa vaikeuttaa uuden kielen oppimista"

"Kielelliset, koko ryhmälle suunnatut toiminnot, joissa pitää istua hiljaa ja paikallaan, ovat haastavia. Esim. kirjan luku lounaspiirillä ei ole mahdollista (luetaan siis muutaman lapsen pienryhmissä silloin, kun resurssit antavat myöden). Myöskään perinteinen pöytäteatteri ei toimi: esityksen joka kohta on oltava "avattuna" ei esim. voi sanoa, että "sitten Maija hyppäsi pussiin" vaan Maijan on oikeasti hypättävä pussiin. Sitäpaitsi pöytäteatterikin on rakennettava niin, että yleisöllä on mahdollisuus osallistua omilla repliikeillään, jotta mielenkiinto pysyisi yllä"

"Välillä suunniteltu toiminta voi olla vaikeaa vieraskieliselle lapselle. Esim. Liian pitkä satukirja, voi olla turhauttava ja vaikea lapselle, joka ei ymmärrä suomea"

"Isossa ryhmässä toimiminen."

"Esimerkiksi laulamiseen on ollut hyvä liittää nopean piirtämisen kuvia mielenkiinnon säilyttämiseksi."

"Kun toimimme lasten kanssa isoissa ryhmätilanteissa niin pelkkä yleisohjeen varassa toimiminen on haastavaa. Ja yleensä arjessa oppiminenhan on antoisaa. Ohje pitäisi aina pystyä joka tilanteessa pilkkomaan."

"Eriyttäminen vain vieraskielisten ryhmään, erilliset irralliset kielelliset harjoitteet ilman yhdistämistä arkeen tai oppimiskokonaisuuteen."

"Keep it simple. Pitää lähteä liikkeelle yksinkertaisesta ja kasvattaa vähän kerrassaan erityissanaston määrää. Arjen siirtymätilanteissa on mahdoton keskittyä yksittäiseen lapseen jotta homma toimii joten turha on esim. kaikkia vaatekortteja riiputtaa näytille."

Yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen

"Pelkkään puheeseen perustuva ohjeen antaminen."

"Viittomien käytön puheen tukena olen kokenut haastavaksi, koska kaikki ryhmän työntekijät eivät ole halukkaita niitä käyttämään"

"On haastavaa järjestää kovin yksilöllisesti kohdennettua toimintaa suomen kielen tukemiseksi suurten ryhmäkokojen ja suuren S2-lasten määrän takia"

"En ole kokenut huonoja menetelmiä"

15.MITEN
STRUKTUROITTE ARKEA
KIELEN KEHITYKSEN
YMPÄRILLE?

"Kaikki toiminta on strukturoitu suomen kielen ympärille. Välillä pidetään omia tuokioita ryhmän s1 lapsille, jolloin voi päästellä menemään täysillä (ihan vähän paljon välillä kaipaen, että voisin vaikka yhden työpäivän vetäistä sellaisessa porukassa, jossa lasten ja vanhempien kanssa voisi puhua selvää suomea sen enempää miettimättä."

"Pienillä arki pyörii paljon perushoidollisten toimintojen ympärillä, sekä harjoitellaan leikkitaitoja ja toisten huomioimista ryhmässä. Suomen kieltä harjoitellaan siis arjen toimintojen avulla"

"Ryhmän toiminta on hyvin toistuvaa ja strukturoitua. Arjen jatkumo ja turvallinen päivärutmi tuo turvaa ja tukea myös jokaisen lapsen kielen kehitykselle. Arjen kulussa toimii apuna toiminnanohjauksen kuvat siitä, mitä tehdään nyt ja mitä seuraavaksi tapahtuu"

"Kaikki toiminta tukee kielen kehittymistä."

"Monipuolinen toiminta, kuvien käyttö, viikoittaiset s2-ryhmät jotka suunniteltu kielen kehitystä tukemaan"

"Päivittäinen hyvä suomen kielen malli. Arjen selkeys ja toistuvuus"

"Kts edelliset kysymykset"

"Kielellinen toiminta on koko ajan arjessa ja oppimistilanteissa läsnä. Puheena, kuvina, toiminnallisuutena."

"Pienten ryhmässä toimimme pienryhmissä, jotta aikuinen pystyy huomioimaan kielen kehitystä ja lasten oppimista paremmin sekä havainnoimaan lapsia. Olemme valinneet helppoja lauluja ja loruja, joita toistamme. Suojumpamateriaali on myös käytössä"

"Reagoimme lapsen kontaktialoitteisiin ja rohkaisemme vuorovaikutukseen. Järjestämme lapselle tilaisuuksia kuunnella kertomuksia, esityksiä, runoja, loruja jne."

"Arki on mietitty todella tarkasti etukäteen. Se luo lapselle turvaa ja auttaa häntä liittymään ryhmään ja kavereihin ja auttaa myös kielen oppimisessa."

"Suomen kielen kehitys on mielessä aina kun valitsemme pelejä, kirjoja tai lauluja erilaisiin toimintoihin. Niissä käytetyn kielen ja sitä tukevien kuvien tulee olla selkeitä. Leikkivälineillä on omat paikat, jotka on kuvitettu selkeästi."

Yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen

"Jokaisella vieraskielisellä lapsella on oppimissuunnitelmassaan tai varhaiskasvatussuunnitelmassaan Suomi toisena kielenä- osio, jossa Suomen kielen kehitystä arvioidaan tehtyjen suunnitelmien pohjalta yksilöllisesti."

16. TUETTEKO
PEDAGOGISIN KEINOIN
VIERAS- JA
MONIKIELISEN LAPSEN
KIELEN KEHITYSTÄ
YHTEISTYÖSSÄ
HUOLTAJIEN KANSSA?

Kyllä. Kerro lyhyesti, minkälaisin keinoin
tuette suomen kielen kehitystä
yhteistyössä vanhempien kanssa?

(14)

Ei. Kerro lyhyesti, miksi
ette tue suomen kielen
kehitystä yhteistyössä
huoltajien kanssa?

(0)

"Kyllä, keskustelemme säännöllisesti
vanhempien kanssa avoimesti. Kerran viikossa
apuna on jokaisen vieraskielisen lapsen oman
äidinkielen omaava kieliavustaja. Sekä VASU
keskusteluissa on mukana äidinkieltä puhuva
tulkki."

"Varhaiskasvatuskeskust
eluissa puheen kehitys
tulee luontevasti esille,
tukkipalvelut
tarvittaessa."

"Isommille lapsille suositellaan
suomen kielen tukemista myös
kotioloissa - esim. suomenkieliset
kaverit, harrastukset tai vaikkapa
pikku kakkosen katsominen.
Pienimpien osalta on tärkeää, että
oma äidinkieli kehittyä ensin
vahvaksi. Mutta jos lapsi kyselee
sanoja suomeksi kotona, niin
kannustetaan opettamaan"

"Varhaiskasvatuskeskusteluissa
vähintään kaksi kertaa vuodessa ja
päivittäisissä keskusteluissa"

"Varhaiskasvatussuunnitelman
yhteydessä tehdään
kaksikielisyydensuunnitelma
yhessä vanhempien kanssa.
Äidinkielen tukemisen tärkeyttä
korostetaan vanhemmille.
Voidaan käyttää tarvittaessa
reissuvihkoa."

"Vanhemmat ovat tietoisia
eri menetelmistä, joita
käytämme lapsiryhmien
kanssa ja arvostavat niitä
kovasti"

"Vanhempien kanssa
keskustellaan lapsen kielen
kehityksestä lähes päivittäin
kun tavataan ja vasu-
keskustelussa painotamme
oman äidinkielen tärkeyttä.
Pienten ollessa kyseessä on
tärkeää oppia ensin kunnolla
oma äidinkieli, ennenkuin voi
omaksua toisen kielen"

"Jatkuva yhteistyö vanhempien
kanssa. Kannustamme heitä
puhumaan lapselle hänen
omaa äidinkieltään.
Keskustelemme myös asioista
mitä vanhemmat voivat kotona
lasten kanssa tehdä, jotta
lapsen äidinkieli kehittyisi."

"Tarjoamalla erilaisia vapaa-
ajan mahdollisuuksia toimia
kantäväestön perheiden
kanssa. Esim.
päiväkodissamme on
ilmainen pelivuoro 1
krt/vkossa. Antamalla
vinkkejä turvallisiin
lastenohjelmiin ja
nettipeleihin."

"Vanhemmilta saadaan
arvokasta tietoa lapsen
äidinkielen kehityksestä. Heitä
kannustetaan äidinkielen
ylläpitämiseen. Heille kerrotaan
suomen kielen kehityksestä ja
minkälaisia oppimis menetelmiä
käytetään. Aktiivista
vuoropuhelua perheen kanssa
ylläpidetään"

"Vasun keskustelut
Lapsen oma
kielikehityksen
suunnitelma"

"Reissuvihko kodin ja
päiväkodin välillä ja
säännölliset tapaamiset, joissa
korostuvat lapsen
kiinnostukset ja onnistumiset."

17. MITKÄ ASIAT NÄET
MERKITTÄVIMPINÄ HAASTEINA
VIERAS- JA MONIKIELISTEN
LASTEN KIELEN KEHITYKSEN
TUKEMISESSA?

"Isot lapsiryhmät näen haasteena. Isossa lapsiryhmässä aikuisella ei ole mahdollisuutta tarjota vieraskielisille lapsille henkilökohtaista tukea (esim. lukea kahden kesken lapsen kanssa kuvakirjoja ja nimetä asioita/tunteita/eläimiä ja havainnoida samalla lapsen kielen kehittymistä)"

"Jokainen lapsi vaatii runsaasti aikuiselta. Ryhmässä on oltava luottamuksellinen, huumorintajuinen ja ystävällinen ilmapiiri, jotta kenenkään ei tarvitse jännittää eikä pelätä epäonnistumista"

"Suuret ryhmäkoot, s2-lapsilla muutakin tuen tarvetta uuden kielen oppimisen lisäksi, ryhmässä saattaa olla muita tukea tarvitsevia lapsia yhteistyö vanhempien kanssa jos kielimuuri"

"- ryhmäkoko liian suuri > pienten ryhmässä paljon "käsityötä" joka vie suuren osan päivästä.. eli siirtymät, pukemiset, riisumiset, vessatukset.."

"Kiire ja isot lapsiryhmät sekä kieliavustajien vähyys"

"Liian paljon lapsia ryhmässä suhteessa aikuisiin!"

"Ryhmän koko , liian monta lasta resurssien puute mm. avustajat ja kieliavustajat"

"Merkittävimpänä haasteena koen lapsiryhmän suuren koon. Tuntuu, että minulla ei ole mahdollisuutta antaa lapsille riittävästi heidän tarvitsemaansa tukea."

"Äidinkielen arvostaminen ja ylläpitäminen sekä harjoittaminen ikätasoisesti. Ryhmytyminen ja liittyminen suomenkielisiin ja toisenkielisiin ystäviin. Kielellisen tietoisuuden herättely"

"Välillä saada vanhemmat ymmärtämään puheenkehityksen vaikutus lapsen koko kehitykseen. Välillä on vaikea saada vanhempi ymmärtämään puheen kehityksen merkitystä lapsen itsetunnon ja sosiaalisiin taitoihin-ja suhteisiin."

"Suuret ryhmäkoot, S2-lasten suuri määrä samassa päiväkodissa."

"Haasteena on joskus erilaiset näkemykset lapsen äidinkielen tärkeydestä. Toinen merkittävä haaste on saada vanhemmat yhteistyöhön , mikäli lapsi pitää ohjata tutkimuksiin."

"Vaikeinta on joskus tietää, ovatko oppimisen vaikeudet kielellisistä vai muista asioista johtuvia."

"Lapsen liittymisen ryhmään koen haasteellisenä. Eskarit vaihtavat nykyään päiväkotia koulualueelle ja se on isio haaste monelle vieras- ja monikieliselä lapselle. Nuoremmat lapset liittyvät ja ryhmytyvät mielestäni jotenkin "helpommin"."

18. MITEN PYRIT VASTAAMAAN HAASTEISIIN?

"- pyrimme luomaan jokaisen lapsen kanssa edes yhden hetken päivässä, jolloin voi keskittyä vain häneen ja tukea kielen oppimista vaikkapa sitten potalla istumishetkellä (vessan seinällä kuvia :))"

"Vastaan haasteisiin avoimesti ja määrätietoisesti. Koen haasteiden myös opettavan meille kasvattajille paljon."

"Ryhmää jaetaan aina pienempiä porukoihin mutta kaikille tämäkään ei ole riittävää!"

"Keskustelut vanhempien kanssa toistuvasti."

"Yritän joka päivä käyttää kaikki mahdolliset arjen toistuvat tilanteet (pukeminen/riisuminen, siirtymätilanteet, ruokailu) hyväksi voidakseni nimetä, sanoittaa ja keskustella lasten kanssa."

"Päivittäinen keskustelu ja hyvän kontaktin säilyttäminen perheeseen. Annan tietoa säännöllisesti lapsen päiväkotipäivästä ja kielen kehityksestä. Pidän keskustelua yllä. Jutellaan muustakin, kuin kielen kehityksestä."

"Suunnittelu, pienryhmien ja leikkiryhmien jako, tavoitteellinen toiminta, lasten vasut, ryhmäkokoihin emme pysty vaikuttamaan"

"Ammattitaidolla, niillä resursseilla mitä on. Tiimissä yritetään löytää toimivia pedagogisia käytäntöjä"

"pistämällä itseni likoon täysillä. Mutta ei tätä näillä resursseilla pitkään jaksu."

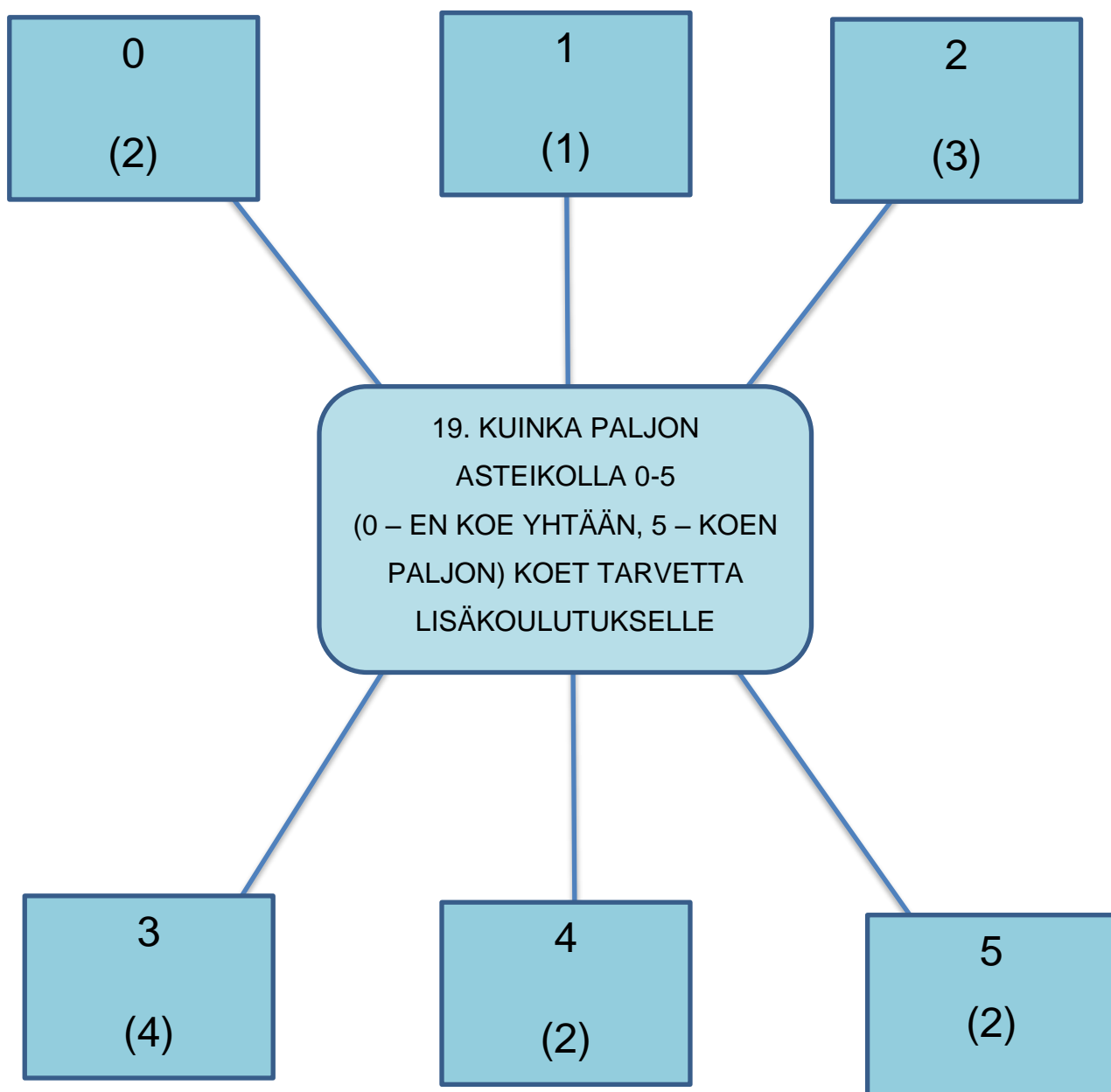
"Tukemalla lasta ja vanhempia kaikille mahdollisilla pedagogisilla keinoilla."

"Kts edelliset vastaukset"

"hyvällä työotteella"

Yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen.

"Selvitämme aina lapsen oman kotikielen osaamisen avustajien tuella. Jos kotikieli on kunnossa, käännyimme psykologin puoleen, jos tarvetta."

20. MINKÄLAISEEN
OSAAMISEEN TÄHTÄÄVÄÄ
KOULUSTA KAIPAAT?

"Ei erityistä toivetta itsellä tällä hetkellä, tuntuu olevan aika selvillä pienten ryhmän osalta .. ja oma osaaminen riittää siihen. Eskarissa jos olisin, niin tarvitsisin tukea ihan käytännön tasolla varmastikin siihen, kuinka paljon pitää eriyttää S2-lapsia ja mitä heidän kanssaan kannattaa tehdä ja miten harjoitella suomen kieltä."

"uusinta osaamista
ja keinoja"

"Sellaista mitä voi
hyödyntää arjessa."

"Haluaisin koulusta
esim. ohjattuun
leikkiin kuvien
kanssa"

"Tietojen
päivittäminen"

"Melko paljon keinoja ja osaamista
talostamme jo löytyy. Erilaisia, uusia
ohjelmia ja välineistöä on aina mukava
kokeilla. Käymme paljon erilaisissa
koulutuksissa ja pyrimme tuomaan
oppimaamme taloon muillekin."

"Digiaikana olisi mahtavaa jos
teknologiaa voisi hyödyntää
myös lasten kielenoppimisen
kanssa. puuttuu välineitä ja
ohjelmia!"

"Melodi Karvosen antama
koulutus oli todella hyvä ja
anyoisa. Samantyyppistä
koulutusta toivoisin lisää."

"Yleistä
puheenkehityksen
tukemisen keinoihin."

"Osaamista löytyy, mutta
nykyisen kaltaisissa
ryhmissä sitä ei pysty
hyödyntämään täysillä"